

HØRINGSSVAR

til

Energistyrelsens udkast af 28. maj 2020 til lovforslag

om ændring af planloven, lov om elektroniske kommunikationsnet- og tjenester, lov om radiofrekvenser, m.fl.

Komitéen "Nej til 5G i Danmark - ja til livet" fremsender hermed høringssvar til ovennævnte udkast til lovforslag.

Energistyrelsens lovforslag har til formål at lette implementeringen af 5G-netværket i Danmark, uanset de påviste helbreds- og miljømæssige konsekvenser den pågældende forurening i form af stråling ifølge uafhængig videnskabelig forskning vil få på mennesker og dyr samt dyrenes levesteder.

Børn antages at være en særligt sårbar gruppe i forhold til radiofrekvent elektromagnetisk stråling.

Energistyrelsen har offentliggjort lovforslaget, som er på 596 sider inkl. bilag, d. 28. maj 2020 uden at give meddelelse til EHS-foreningen, Rådet for Helbredssikker Telekommunikation eller Oplysningsforbundet May Day, hvis tre høringssvar komitéen hermed også henviser til.

Der har været fastsat frist til d. 1. august 2020 til at indlevere nærværende høringssvar. Afslag på udsættelse af fristen til d. 11. august 2020 blev meddelt d. 26. juli 2020.

Indholdsfortegnelse

Pkt.		S.
1.	Indledende bemærkninger.	3
2.	Den danske stat har et selvstændigt ansvar i henhold til EMRK, også når den implementerer EU-retten.	4
3.	Dokumentation for, at radiofrekvent elektromagnetisk stråling er helbredsfarligt og -skadeligt, dels ved eksponering for strålingsniveauer under de af den danske stat anvendte grænseværdier, dels på andre måder end anerkendt af den danske stat.	6
3.1.	Delkonklusion: Aktivering af 5G-systemet i Danmark vil i sin nuværende form, og som udkastet tilsigter at bidrage til, være i strid med den danske stats menneskeretlige og EU-retlige forpligtelser.	8
4.	Inhabilitet.	9
4.1.	ICNIRP – den danske stats anvendelse heraf, på den danske stats ansvar.	9
4.2.	Den sundhedsfaglige rådgiver for Sundhedsstyrelsen er og har været inhabil.	12
4.3.	Manglende faglig troværdighed hos den danske stats udvalgte kilder og rådgivere.	13
5.	Ifølge EU-retten skal hensynet til folkesundheden og miljøet indgå i udformningen og anvendelsen af EU-retlig lovgivning.	15
6.	Retspraksis fra Italien (arbejdsskadesager og oplysningspligt i henhold til EMRK art. 8).	18
7.	Visse private selskabers økonomisk motiverede stillingtagen til 5G-netværket og radiofrekvent elektromagnetisk stråleforurening.	30
7.1.	Forsikringsselskaber.	30
7.2.	Kommunikationsselskaber.	30
7.2.1.	Verizon.	30
7.2.2.	Swisscom (51 % ejet af den schweiziske stat).	31
8.	Det EU-retlige forsigtighedsprincip – og den danske stats pligt til at bringe det i anvendelse, hvis man vil påstå, at der ikke foreligger tilstrækkelig videnskabelig sikkerhed for skader og farer på folkesundheden og miljøet, hvis ICNIRPs nuværende anbefalinger anvendes.	33
8.1.	Den danske stats pligt til at anvende forsigtighedsprincippet.	38
9.	Århus-konventionen og retten til høring og offentlig deltagelse.	44
10.	Radiofrekvent elektromagnetisk stråleforurening, herunder dets anvendelse i 5G-systemet, har ikke undergået de sædvanlige undersøgelser som for andre miljøtoksiner.	45
10.1.	Hollands toprådgiver på området.	45
11.	Der er ikke det af selskaberne angivne behov for nærtliggende celler og basestationer.	46
12.	Supplerende emærkninger til specifikke bestemmelser i udkastet.	47
13.	Konklusion.	52

1. Indledende bemærkninger.

Det fremgår af de indledende bemærkninger til udkastet til lovforslaget, at det – udover at tjene teleindustriens økonomiske interesser ”og en grøn omstilling” med markant øget strømforbrug som umiddelbart konstaterbar miljømæssig forværring udover den markant øgede stråleforurening – skal give en stærkere forbrugerbeskyttelse, der sikrer gennemsigtighed og understøtter forbrugernes valgfrihed.

Denne forbrugerbeskyttelse er i relation til hensynet til folkesundheden imidlertid fuldstændigt fraværende fra det udkast, der er sendt i høring.

Der er ingen omtale af det høje antal videnskabelige undersøgelser, som især er offentliggjort de sidste 20 år, og som i vidt omfang dokumenterer helbreds- og miljømæssige skadevirkninger (af alvorlig karakter), der ikke tages hånd om med de i praksis anvendte såkaldte ”grænseværdier” og metoder til at udfinde disse værdier.

Udkastet er således i sin nuværende form væsentligt mangelfuldt, og kan ikke anses for at varetage forbrugerbeskyttelseshensyn i form af beskyttelse af folkesundheden, således som den danske stat har forpligtet sig til, særligt ved ratificering og inkorporering af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention direkte i dansk ret ved lov nr. 285 af 1992.

De foreslåede regler varetager heller ikke de grundlæggende naturbeskyttelseshensyn, som Danmark er forpligtet til at varetage i medfør af bl.a. EU-retten.

Grundlæggende for både hensynet til folkesundheden og miljøet er iagttagelse af det især EU-retlige forsigtighedsprincip, som er retligt bindende for medlemsstaterne.

Komitéen hilser intentionerne om i højere grad at regulere for at undgå regionale eller lokale monopoler velkommen.

2. Den danske stat har et selvstændigt ansvar i henhold til EMRK, også når den implementerer EU-retten.

Dette høringssvar omhandler bl.a. de retlige forpligtelser, den danske stat har påtaget sig for at blive medlemsstat i forhold til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Derfor, og på baggrund af mundtlige oplysninger forelagt undertegnede om, at Energistyrelsen angiveligt på forhånd vil afvise at efterkomme oplysninger og bemærkninger, som fører til, at et EU-direktiv ikke implementeres, er det relevant indledningsvist at henvise til følgende:

Det fritager ikke den danske stat fra at efterkomme de retlige forpligtelser, den har påtaget sig ved at være part i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK), at et brud på disse forpligtelser sker med henblik at implementere EU-lovgivning.

Dette fremgår klart af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis, jf. bl.a. storkammerdom af 30. juni 2005 i sagen *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Sirketi mod Irland*, præmis 154, som bl.a. lyder:

"...establishing the extent to which a State's action can be justified by its compliance with obligations flowing from its membership of an international organisation to which it has transferred part of its sovereignty, the Court has recognised that absolving Contracting States completely from their Convention responsibility in the areas covered by such a transfer would be incompatible with the purpose and object of the Convention; the guarantees of the Convention could be limited or excluded at will, thereby depriving it of its peremptory character and undermining the practical and effective nature of its safeguards (see M. & Co., p. 145, and Waite and Kennedy, § 67, both cited above). The State is considered to retain Convention liability in respect of treaty commitments subsequent to the entry into force of the Convention (see mutatis mutandis, Matthews, cited above, §§ 29 and 32-34, and Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany [GC], no. 42527/98, § 47, ECHR 2001-VIII)" (understreget her)

Afgørelsen er særligt fremhævet i Domstolens praksisnotat af februar 2020 om EU-rettens forhold til EMRK, s. 3.

Også i andre sager har Domstolen statueret, at det ikke fritager medlemsstaterne fra ansvar i henhold til EMRK, at de implementerer EU-retlige regler. Der kan f.eks. henvises til dom af 15. november 1996 i sagen *Cantoni mod Frankrig*, præmis 30, som lyder:

"The fact, pointed to by the Government, that Article L. 511 of the Public Health Code is based almost word for word on Community Directive 65/65 (see paragraph 12 above) does not remove it from the ambit of Article 7 of the Convention (art. 7)."

Og i storkammerdom af 18. februar 1999 i sagen *Matthews mod Storbritannien*, præmis 32:

"The Court observes that acts of the EC as such cannot be challenged before the Court because the EC is not a Contracting Party. The Convention does not exclude the transfer of competences to international organisations provided that Convention rights continue to be "secured". Member States' responsibility therefore continues even after such a transfer."

Tilsvarende fremgår af Domstolens FAQ af 1. juni 2010 om EU's pligtige tiltræden direkte til EMRK, s. 4, at:

*"Since the EU is not a Party to the ECHR, applications cannot be brought directly against it. The European Court of Human Rights may, however, hold member States responsible for the effects of EU law in their domestic legal orders.⁹ In the Grand Chamber judgment *Bosphorus Airways v. Ireland* of 30 June 2005, the Court held that States parties remain responsible under the ECHR even if they merely execute or implement EC legislation. In some cases, however, EU protection of fundamental rights will be presumed equivalent."*

Den danske stat har således pligt til at forholde sig til, om en evt. vedtagelse af det i høring fremsendte udkast til lovforslag vil kunne indebære, at Danmark forbryder sig imod sine retlige forpligtelser i henhold til EMRK. Hvis svaret vurderes at være "Ja", skal udkastet enten ændres, således at det overholder Danmarks retlige forpligtelser, eller tilbagekaldes helt.

Det bemærkes tillige, at konventionen er implementeret direkte i dansk ret ved lov nr. 285 af 1992, og derfor finder umiddelbart og direkte anvendelse.

3. Dokumentation for, at radiofrekvent elektromagnetisk stråling er helbredsfarligt og -skadeligt, dels ved eksponering for strålingsniveauer under de af den danske stat anvendte grænseværdier, dels på andre måder end anerkendt af den danske stat.

Nærværende afsnit baserer sig på og henviser til naturvidenskabelig forskning, som (så vidt vi ved) er uafhængig af industriinteresser.

Denne forskning udføres verden over, og har mange gange enten påvist eller sandsynliggjort farer og skadevirkninger ved eksponering for stråleforurening, som ligger under eller udenfor de i Danmark anvendte grænseværdier.

Den uafhængige forskning påviser disse skadevirkninger ved den pågældende stråleforurening på både mennesker og det omgivende miljø, inklusive dyr og levesteder, som ødelægges.

Denne forskning går bl.a. kommunikationsindustrien imod, da den påviser helbredsskader, som er forbundet med denne industris meget betydelige økonomiske egeninteresser i at markedsføre og sælge nye kommunikationssystemer til så mange brugere som muligt, offentlige institutioner såvel som private personer, arbejdspladser såvel som hjem og offentlige steder.

Forskningen går også el-industrien imod, fordi det er sandsynligt, at der vil blive et betydeligt merforbrug af strøm, hvis 5G-netværket etableres i overensstemmelse med kommunikationsindustriens økonomisk motiverede ønsker.

De påviste helbredsskader kan i visse tilfælde (f.eks. kræft) føre til døden.

Skaderne kan også på andre måder være meget indgribende for mennesker, der kan blive permanent syge og miste deres arbejdsevne, således som de italienske domstole har konstateret i flere appelsager om arbejdsskader.

Pr. 30. april 2020 har 253 specialiserede forskere indenfor EMF-området underskrevet The International EMF Scientist Appeal, som dermed alle har erklæret sig enig i, at de nuværende retningslinjer er utilstrækkelige til at beskytte imod skadevirkningerne fra dette miljøtoksin.

Om forskningen henvises til vedlagte responsum af 4. maj 2019, med titlen *"RESPONSUM om hvorvidt det vil være i strid med menneske- og miljøretlige regler at etablere 5G-systemet i Danmark"*.

Der er i pkt. 1.2 foretaget en omfattende gennemgang af den foreliggende forskning, som så vidt vi ved er uafhængig af industriinteresser, og som peger på skadevirkninger for såvel mennesker som miljøet (fauna og muligt også flora).

Som det fremgår af de i responsummet citerede og refererede videnskabelige undersøgelser (offentliggjort som peer reviewed studier i anerkendte videnskabelige tidsskrifter), kan disse virkninger dokumenteres dels under de grænseværdier den private, tyske interesseorganisation ICNIRP udgiver vejledninger om, dels ved andre skadevirkninger end det utilstrækkelige "opvarmningsdogme", som denne private organisation forfægter som den angiveligt eneste videnskabeligt dokumenterede skadevirkning. Der er i responsummet henvist til en betydelig mængde forskningsartikler, som redegør for studier, der påviser effekter i form af f.eks. oxidativt stress, som kan medføre kræft og dermed være dødelig eller stærkt invaliderende, nedsat fertilitet, andre vævsskader, neurologiske/neorupsykiatriske effekter, apoptose/celledød, hormonelle effekter, forøget niveau af calciumioner intracellulært, hvilket forårsager en række sygdomme, m.v.

Siden responsummets færdiggørelse er der offentligt en mængde ny forskning på området. Heraf kan bl.a. henvises til følgende artikler, der vedlægges dette høringssvar som bilag:

- Koppel, Ahonen, m.fl.: *"Radiofrequency radiation from nearby mobile phone base stations - a case comparison of one low and one high exposure apartment"* (maj 2019)
- Hardell og Nyberg: *"Appeals that matter or not on a moratorium on the deployment of the fifth generation, 5G, for microwave radiation"* (september 2019).
- Kostoff, Heroux, m.fl.: *"Adverse health effects of 5G mobile networking technology under real-life conditions"* (januar 2020).
- Kostoff: *"THE LARGEST UNETHICAL MEDICAL EXPERIMENT IN HUMAN HISTORY"* (februar 2020).
- EU-parlamentets forskningsservices baggrundsnotat til parlamentsmedlemmerne, med titlen *"Effects of 5G wireless communication on human health"* (februar 2020).

Endvidere vedlægges artikel af marts 2018 ang. radiofrekvent elektromagnetisk strålings påvirkning af pacemakere o.lign., med titlen *"Electromagnetic interference in cardiac electronic implants caused by novel electrical appliances emitting electromagnetic fields in the intermediate frequency range: a systematic review"* af Driessen, m.fl. Det hedder heri bl.a. (abstract, 6. linje):

"...Our analysis revealed that cardiac implants are susceptible to malfunction induced by EMF in the IF range. Electromagnetic interference may in particular be provoked by security systems and induction hobs. The results of the studies evaluated in this systematic review further indicate that the likelihood for EMI is dependent on exposure-related parameters (field strength, frequency, and modulation) and on implant as well as on lead-related parameters (model, type of implant, implant sensitivity setting, lead configuration, and implantation site). The review shows that the factors influencing EMI are not sufficiently characterized and EMF limit values for CIED patients cannot be derived yet. ..." (understreget her)

Der foreligger endvidere monografi fra IARC (det internationale agentur for kræftforskning) med anbefaling fra organets rådgivergruppe, som tillægger det høj prioritet på ny at vurdere de kræftfremkaldende egenskaber ved radiofrekvent elektromagnetisk stråling. Lancet-artikel samt uddrag fra den tilhørende rapport vedlægges.

Der henvises endvidere til Rådet for Helbredssikker Telekommunikations temaside om kritik af ICNIRPs grænseværdier.¹

Når det anføres på udkastets s. 82, 5. afsnit, at *"I forhold til helbredsmæssige forhold i forbindelse med anvendelse af radiofrekvenser i trådløse kommunikationsnet er det myndighedernes sundhedsfaglige vurdering, at der ikke er grund til at antage, at der skulle være en sundhedsrisiko, herunder ved fremkomsten af de nye 5G-mobilnet."*, så har dette ikke et sundhedsfagligt og videnskabeligt belæg. Der er tale om et fejlagtigt postulat, som varetager økonomiske interesser og stiller dem over folkesundheden og miljøet. For så vidt angår baggrunden for "myndighedernes sundhedsfaglige vurdering" henvises til de følgende afsnit om inhabilitet som følge af industriinteresser og industrifinansierede udtalelser. Af samme grund er udkastets henvisning s. 82, 6. afsnit, til *"...de samme fælleseuropæiske grænseværdier..."*² åbenlyst utilstrækkeligt til at sikre menneskers sundhed og miljøet, og skal ændres. Det bemærkes, at de omtalte grænseværdier ene og alene fastsættes af den danske stat, og på den danske stats ansvar. De pågældende grænseværdier inddrager ikke hensynet til miljøet, og opstiller ikke grænseværdier for stråleforurening af dyr, levesteder, o.lign.

¹ <https://helbredssikker-telekommunikation.dk/links-til-kritik-af-gr%C3%A6nsev%C3%A6rdierne>

² Den private, tyske interesseorganisation ICNIRPs anbefalinger, jf. Sundhedsstyrelsens hjemmeside: <https://www.sst.dk/da/Viden/Straaling/Straaling-i-hverdagen/Mobiltelefoni-og-traadloes-teknologi/Graensevaerdier>

3.1. Delkonklusion: Aktivering af 5G-systemet i Danmark vil i sin nuværende form, og som udkastet tilsigter at bidrage til, være i strid med den danske stats menneskeretlige og EU-retlige forpligtelser.

Etablering og aktivering af et 5G-netværk i Danmark, således som denne lovgivning tilsigter at muliggøre og smidiggøre, vil være i strid med gældende menneskeretlige og miljøretlige regler i EMRK, FN's børnekonvention, EU-regler og Bern- og Bonn-konventionerne. Der henvises herom til vedlagte responsum af 4. maj 2019.

Årsagen hertil er den meget betydelige, videnskabelige dokumentation, der foreligger for, at radiofrekvent elektromagnetisk stråling er helbredsskadelig og farlig for mennesker (og særligt for børn), dyr og planter.

Dette gælder også, når strålingen holder sig inden for de retningslinjer, som anbefales af ICNIRP, og som anvendes af Danmark og bredt i EU.

De nøjagtige helbredsmæssige skadevirkninger af 5G-systemet er ikke kendte, idet der ikke er tale om et eksakt defineret system, men det er på baggrund af den foreliggende forskning i radiofrekvent elektromagnetisk strålings påvirkninger af f.eks. menneskers og dyrs krop, herunder ved fremkaldelsen af DNA-skader og oxidativt stress, stærkt usandsynligt, at det ikke skulle medføre tilsvarende skadevirkninger som de hidtidige systemer, særligt al den stund det er baseret på samme grundlæggende stråling.

4. Inhabilitet.

4.1. ICNIRP – den danske stats anvendelse heraf, på den danske stats ansvar.

Det har i årtier været den danske sundhedsstyrelses opfattelse, at de af den private, tyske organisation ICNIRP anbefalede grænseværdier, oprindeligt fra 1998, var anvendelige som basis for netop fastlæggelse af grænseværdier nationalt. Det samme gør sig gældende for så vidt angår, på hvilken måde de skadelige effekter ved denne form for forurening indtræffer, hvor ICNIRP siden 1998 har fastholdt, at dette udelukkende sker ved termisk opvarmning. (Som det fremgår af ovennævnte responsums pkt. 1.2 er der imidlertid en lang række videnskabelige undersøgelser, som dokumenterer skadevirkninger ved andre former for påvirkning end blot opvarmning.)

Den danske stat er ikke retligt bundet af den private, tyske interesseorganisations anbefalinger. Det er den danske stat, der selv har valgt at anvende dem. Dette sker på den danske stats ansvar. (Som anført ovenfor ville det ikke fritage Danmark for ansvar i forhold til EMRK, hvis ICNIRPs anbefalinger var bindende som følge af f.eks. EU-regulering.)

Det er veldokumenteret, at ICNIRP-komitéens tidligere og nuværende medlemmer for den helt væsentlige del lider og har lidt af interessekonflikter, når det drejer sig om radiofrekvent elektromagnetisk stråling farer og skadevirkninger. Disse interessekonflikter andrager finansielle bånd til den kommunikationsindustri, som står til at tjene milliarder på at etablere 5G-systemet, ligesom den har gjort på de hidtidige kommunikationssystemer, der også har skadevirkninger under de af ICNIRP anbefalede (og af den danske stat på eget ansvar anvendte) grænseværdier.

Organisationen ICNIRPs udtalelser om dette emne har derfor ingen saglig værdi, og er ikke lovlig at anvende for den danske forvaltning som basis for beslutninger om fastlæggelse af administrativ praksis om grænseværdier og målemetoder for så vidt angår radiofrekvent elektromagnetisk stråling.

Om denne dokumentation vedlægges følgende bilag til nærværende høringssvar, idet det bemærkes, at stort alt materiale, som de pågældende bilag refererer til som dokumentation enten er umiddelbart offentligt tilgængeligt på internettet eller middelbart kan fremskaffes på en måde, som klart står mål med vigtigheden af emnet (folkesundheden og miljøet, den danske stats internationale forpligtelser):

- Hardell og Carlberg: *"Health risks from radiofrequency radiation, including 5G, should be assessed by experts with no conflicts of interest"*, offentliggjort i det videnskabelige tidsskrift *Oncology Letters*.

Uddrag af artiklen (fra s. 4, h.sp.): *"...The IARC classification contradicts the scientific basis for the ICNIRP guidelines, making novel guidelines necessary and providing a basis to halt the rollout of 5G technology. Therefore, the ICNIRP provides scientifically inaccurate reviews for various governments. One issue is that only thermal (heating) effects from RF radiation are considered, and all non-thermal effects are dismissed. An analysis from the UK demonstrates these inaccuracies (4), also discussed in another article (5). All members of the ICNIRP commission are responsible for these biased statements that are not based on solid scientific evidence. ICNIRP release of novel guidelines for RF radiation. On March 11, 2020, ICNIRP published their novel guidelines for exposure to EMFs in the range of 100 kHz to 300 GHz, thus including 5G (8). The experimental studies demonstrating a variety of non-thermal biological/health effects (9,10) are not considered, as in their previous guidelines (6,7). Additionally, the ICNIRP increased the reference levels for the general public averaged over 6 min for RF frequencies >2-6 GHz (those that will be used for 5G in this frequency range), from 10 W/m² (Tables 5 and 7 in ref. no. 6) to 40 W/m² (Table 6 in ref. no. 8), which paves the way for even higher exposure levels to 5G than the already extremely high ones.*

...

The only mechanism considered by ICNIRP is temperature rise, which may also occur with 5G exposure, apart from the established non-thermal biological/health effects (42,43). It is well known among experts in the EMF-bioeffects field that the recorded cellular effects, such as DNA damage, protein damage, chromosome damage and reproductive declines, and the vast majority of biological/health effects are not accompanied by any significant temperature rise in tissues (44-47). The ion forced-oscillation mechanism (48) should be referred to as a plausible non-thermal mechanism of irregular gating of electrosensitive ion channels on cell membranes, resulting in disruption of the cell electrochemical balance and initiating free radical release and oxidative stress in the cells, which in turn causes genetic damage (15,49). ..."

- Buchner og Rivasi: *"The International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection: Conflicts of interest , corporate capture and the push for 5G"*, frit tilgængelig fra EU-parlamentsmedlem Klaus Buchners hjemmeside.

Af monografiens s. 50 – 95 fremgår henvisninger og dokumentation for en stor andel af ICNIRPs medlemmers modtagelse af midler fra teleselskaber o.lign.

Den omfattende monografi konkluderer bl.a. (s. 47-49), at:

"The composition of ICNIRP is very one sided. With only one medically qualified person (but not an expert in wireless radiation) out of a total of 14 scientists in the ICNIRP Commission and also a small minority of members with medical qualifications in the Scientific Expert Group, we can safely say that ICNIRP has been, and is still, dominated by physical scientists. This may not be the wisest composition when your remit is to offer advice on human health and safety to governments around the world."

"It is clear from ICES minutes that ICNIRP worked very closely with IEEE/ICES on the creation of the new RF safety guidelines that were published in March 2020. And this implies that large telecom-companies such as Motorola and others, as well as US military, had a direct influence on the ICNIRP guidelines, which are still the basis for EU-policies in this domain."

"National governments, as well as the European Commission, which is, after all, the 'Guardian of the Treaty', have a duty of care and protection of their citizens, and therefore should also take the legally binding 'precautionary principle' into account."

"...for really independent scientific advice we cannot rely on ICNIRP. The European Commission and national governments, from countries like Germany, should stop funding ICNIRP. It is high time that the European Commission creates a new, public and fully independent advisory council on non-ionizing radiation. The funds currently allocated to ICNIRP could be used to set up this new organisation. And given the overall rise in R&D funding via Horizon Europe, with a foreseen budget (for 2021-2027) of between 75 and 100 billion euros, funding should in no way constitute an insurmountable hurdle to setting up this new, truly independent, body."

Uddrag af monografien (s. 3, 3. afsnit): *"The findings of this report ('The International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection: Conflicts of interest and the push for 5G') give us an uncomfortable déjà-vu: many facts and processes that lead to the actual situation whereby European authorities – from the European Commission to most of the member states – simply close their eyes for real scientific facts and early warnings. We have seen exactly the same scenario in the debate on Tobacco, asbestos, climate change and pesticides."*

Industrifinansierede rådgivere lever ikke op til gængse standarder for habilitet, herunder ikke Sundhedsstyrelsens habilitetspolitik, hvoraf fremgår pkt. 7:

"Helt lejlighedsvis undervisning eller helt enkeltstående foredrag på kurser eller arrangementer, som er helt eller delvist sponseret af lægemiddel- eller medicoindustri, kan ud fra en konkret vurdering være foreneligt med rådgivning af Sundhedsstyrelsen på det pågældende område. Men i det omfang, der er tale om omfattende og tilbagevendende engagement, er det uforeneligt med rådgivning af Sundhedsstyrelsen."

Da dette er Sundhedsstyrelsens opfattelse, kan denne styrelse – og ej heller Energistyrelsen – forlade sig på ICNIRPs inhabile anbefalinger. Dette burde være så meget desto mere klart, når emnets usædvanligt alvorlige og indgribende karakter (folkesundheden og miljøet) holdes i erindring.

Det samme resultat ang. inhabilitet nåede italienske domstole i en arbejdsskadesag for Appelretten i Torino d. 3. december 2019 (vedlægges – dommen omtales i øvrigt nedenfor i det særskilte afsnit om italienske domstoles afgørelser).

Det følger af dommens præmisser³ særligt angående ICNIRPs inhabilitet, jf. dommen s. 33, 2. afsnit:

"In fact, a large part of the scientific literature which excludes the carcinogenicity of radio frequency exposure, or which at least claims that the researches which have reached opposite conclusions cannot be considered conclusive, as also highlighted by the Office Consultants commenting on the defense's observations. 'appeal (reported on pages 84-97 of the report), is in a position of conflict of interest, which is not always declared: see in particular, on p. 94 of the report, the observation of the defense of the appeal (in any way disputed by the counterpart) according to which the authors of the studies indicated by INAIL, nominally listed, are members of ICNIRP and / or SCENIHR, who received, directly or indirectly, financing from industry." (understreget her)

Appelretten i Torino fandt altså, at medlemmer af ICNIRP (og EU-kommissionens rådgivende komité SCENIHR) ikke var uafhængige, da de for industrimidler "forskede" i og udarbejdede grænseværdier for eksponering for radiofrekvent elektromagnetisk stråling, som har været anvendt i stort set hele EU.

S. 33, 3. afsnit, til s. 35, 1. afsnit, anføres videre, også om det såkaldte "Interphone-studie":

"The Office Consultants observed in this regard: 'Furthermore, also in light of the extensive documentation on the conflicts of interest of various researchers involved in the INTERPHONE study, also produced by the appellant's consultants, it is believed that less weight should be given to the studies published by authors who have not declared the existence of conflicts of interest that existed and that greater weight should be given to the results of studies conducted by researchers exempt from these conflicts, such as the studies carried out by Hardell and collaborators.

In the case in question, situations of conflict of interest with respect to the evaluation of the effect on the health of RF can materialize, for example, those cases in which the author of the study carried out consultancy for the telephone industry or received funding for the realization of studies from the telephone industry or (as also established by the Karolinska Institutet of Stockholm, in relation to the complaint filed against Prof. Ahlbom, later dismissed from the presidency of the IARC working group on RF precisely because of his membership in ICNIRP) in the event that the author himself is a member of the ICNIRP (International Commission on Non-Ionizing Radiation). In fact, ICNIRP is a private

³ Citater i det følgende er Google Translate-oversættelser fra italiensk til engelsk (hvorved hovedsagligt opnås oversættelser af højere kvalitet, end hvis der blev oversat til dansk).

organization, whose RF guidelines have great economic and strategic importance for the telecommunications industry, with which, moreover, several ICNIRP members have links through consultancy relationships ... Apart from possible links with industry, it is clear that ICNIRP members should refrain from assessing the health effect of RF levels that ICNIRP itself has already declared safe and therefore not harmful to health (Hardell, 2017)' (v. page 107 report).

The approach of the Office Consultants is fully acceptable, since it is clear that the investigation, and the conclusions, of independent authors give greater guarantees of reliability than those commissioned, managed or financed at least in part, by subjects interested in the outcome of studies." (understreget her)

Det anførte i sidst citerede afsnit er dels i fuld overensstemmelse med almindelige retsprincipper for habilitet (både efter almindelig dansk forvaltningsret, EU-retten og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis), dels med EU-domstolens praksis på området for anvendelse af forsigtighedsprincippet, jf. nedenfor.

Lige så klart er det, at den italienske appelrets præmisser på punkterne om uafhængighed er udtryk for generelle principper om, hvad lødig forskning skal være, og hvorledes forskningsresultater kan bruges eller ikke bruges, alt afhængig af, om de lever op til de krav og principper bl.a. denne appelret opstiller.

Det konkluderes herefter videre, jf. s. 35, 2. og 3. afsnit:

"The extensive scientific literature cited and applied by the Office Consultants, completely independent, must therefore be considered reliable, as well as the conclusions, at the epidemiological level, to which it has reached.

Moreover, precisely in a controversy against INAIL relating to occupational disease (intracranial cancer) due to exposure to radio frequencies from a mobile phone, the S.C. considered that 'The further importance of the greater reliability of these studies, given their position of independence, that is, for not having been co-financed, unlike others, also by the cell phone companies themselves, constitutes a further and not illogical foundation of the accepted conclusions' (see Cass. 12.10.2012 n. 17438)." (understreget her)

Referencen til "S.C." og "Cass. 12.10.2012 n. 17438" er en henvisning til nedennævnte italienske højeste administrative appelrets dom af 12. oktober 2012.

Der henvises endvidere til Rådet for Helbredssikker Telekommunikations temaside om ICNIRPs interessekonflikter.⁴

4.2. Den sundhedsfaglige rådgiver for Sundhedsstyrelsen er og har været inhabil.

Sundhedsstyrelsens hidtidige sundhedsfaglige rådgiver indenfor området, Christoffer Johansen, har samme form for interessekonflikter ang. emnet radiofrekvent elektromagnetisk stråling som findes i ICNIRP-organisationen.

Der vedlægges herom dokumentet "bilag 5", som var et bilag til en skriftlig henvendelse til Sundhedsstyrelsen, og "bilag 2", som er Christoffer Johansens egen habilitetserklæring fra 2010, hvor tilsvarende oplysninger som i "bilag 5" (frem til 2010) fremgår.

Endvidere vedlægges Christoffer Johansens habilitetserklæring af 30. august 2017, hvoraf bl.a. fremgår af punktet "Oplysninger om personlige interesser m.m.":

⁴ <https://helbredssikker-telekommunikation.dk/icnirps-interessekonflikter>

"Jeg har gennem de sidste 20 år (1999, 2006 og 2010) udført en gennemgang og vurdering af videnskabelig litteratur, der belyser sammenhængen mellem eksponering for elektromagnetiske (EMF) felter og helbreds effekter, for det rådgivende ingeniørfirma COWI. Disse rapporter har jeg udført, når COWI har rådgivet de firmaer, der står for etablering af udvidelser eller vedligehold af de netværk der distribuerer elektricitet i Danmark gennem nye højspændingsledninger, transformer stationer og lignende."

Ibid. fremgår, at Christoffer Johansen igen i 2017 har indgået kontrakt med COWI om en opdatering af hans tidligere rapport.

Sundhedsstyrelsens sundhedsfaglige vurderinger er – i det omfang de har været baseret på Christoffer Johansens udtalelser – uden saglig værdi, og Energistyrelsen kan derfor ikke tillægge dem vægt, hverken i forbindelse med arbejdet med nærværende udkast til lovforslag og ej heller i andre sammenhænge, der berører emnet radiofrekvent elektromagnetisk stråling.

Emnets alvor og meget betydelige indflydelse på en ukendt andel af den danske befolkning betyder, at standarden for saglighed og habilitet skal sættes højt. Industrifinansierede rådgivere lever ikke op til gængse standarder, herunder ikke Sundhedsstyrelsens habilitetspolitik, hvoraf fremgår pkt. 7:

"Helt lejlighedsvis undervisning eller helt enkeltstående foredrag på kurser eller arrangementer, som er helt eller delvist sponseret af lægemiddel- eller medicoindustri, kan ud fra en konkret vurdering være foreneligt med rådgivning af Sundhedsstyrelsen på det pågældende område. Men i det omfang, der er tale om omfattende og tilbagevendende engagement, er det uforeneligt med rådgivning af Sundhedsstyrelsen."

4.3. Manglende faglig troværdighed hos den danske stats udvalgte kilder og rådgivere.

Den danske stat har i sin bistand med implementering af også tidligere generationer af landsdækkende kommunikationssystemer benyttet sig af ovenstående kilder, uanset der foreligger og har foreligget en meget betydelig mængde uafhængig, peer-reviewed forskning på området for radiofrekvent elektromagnetisk stråleforurening, som påviser skader og farer for folkesundheden og miljøet, både ved andre metoder og ved bestråling under de niveauer, ICNIRP anbefaler som grænseværdier.

I vedlagte resposum er f.eks. s. 5 (pkt. 1.2.2.1., om DNA-skader) refereret til studiet Yakymenko et al 2015⁵, med titlen *"Oxidative mechanisms of biological activity of low-intensity radiofrequency radiation"*. Det konstateredes i dette metastudie bl.a., at 93 ud af 100 undersøgelser viste, at strålingen medførte dannelsen af reaktive oxidative forbindelser og oxidativt stress i alle undersøgte levende organismer fra celler, planter, insekter, forsøgsdyr til mennesker (sædceller), jf. ibid. p. 186.

I december 2018 offentliggjordes i det højt estimerede videnskabelige tidsskrift The Lancet et indlæg af prof. David Carpenter og dr. Priyanka Bandara, hvori redegøres for og henvises til en undersøgelse af 2.266 peer reviewed studier om radiofrekvent elektromagnetisk stråling. Det fremgår, at 68,2 % af studierne viste skadevirkninger under de niveauer, ICNIRP har anbefalet.

"At the Oceania Radiofrequency Scientific Advisory Association, an independent scientific organisation, volunteering scientists have constructed the world's largest categorised online database of peer-reviewed studies on radiofrequency electromagnetic radiation and other man-made electromagnetic fields of lower frequencies. A recent evaluation of 2266 studies (including in-vitro and in-vivo studies in human, animal, and plant experimental systems and population studies) found that most studies (n=1546, 68.2%) have demonstrated significant biological or health effects associated with exposure to anthropogenic electromagnetic fields."

We have published our preliminary data on radiofrequency electromagnetic radiation, which shows that 89% (216 of 242) of experimental studies that investigated oxidative stress endpoints showed significant effects. This weight of scientific evidence refutes the prominent claim that the deployment of wireless technologies poses no health risks at the currently permitted non-thermal radiofrequency exposure levels. Instead, the evidence supports the International EMF Scientist Appeal by 244 scientists from 41 countries who have published on the subject in peer-reviewed literature and collectively petitioned the WHO and the UN for immediate measures to reduce public exposure to artificial electromagnetic fields and radiation.

Evidence also exists of the effects of radiofrequency electromagnetic radiation on flora and fauna. For example, the reported global reduction in bees and other insects is plausibly linked to the increased radiofrequency electromagnetic radiation in the environment. Honeybees are among the species that use magnetoreception, which is sensitive to anthropogenic electromagnetic fields, for navigation."

Tilsvarende konstateredes i et studie i 2010 (Khurana et al: *"Epidemiological Evidence for a Health Risk from Mobile Phone Base Stations"*⁶), at 8 ud af 10 epidemiologiske studier havde fundet en markant tilstedeværelse af kræft og skadelige neurologiske symptomer, ved eksponering af den lokale befolkning for stråling under de af ICNIRP anbefalede (og af den danske stat valgte) grænseværdier. Det hedder i resuméet bl.a.:

"By searching PubMed, we identified a total of 10 epidemiological studies that assessed for putative health effects of mobile phone base stations. Seven of these studies explored the association between base station proximity and neurobehavioral effects and three investigated cancer. We found that eight of the 10 studies reported increased prevalence of adverse neurobehavioral symptoms or cancer in populations living at distances < 500 meters from base stations. None of the studies reported exposure above accepted international guidelines, suggesting that current guidelines may be inadequate in protecting the health of human populations."

Hvis 5G-systemet aktiveres således som kommunikationsselskaberne ønsker det, bliver tilstedeværelsen af basestationer i byområder, især i større byer, på meget mindre end 500 meter, med tilsvarende påregneligt forøgede skadevirkninger til følge.

Der er som nævnt ovenfor gennemgået en stor mængde yderligere forskning i responsummet, hvortil der henvises, ligesom der henvises til pkt. 3 ovenfor i nærværende høringssvar.

---

6 Offentliggjort i International Journal of Occupational and Environmental Health. Link til artikel: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1179/107735210799160192>

5. Ifølge EU-retten skal hensynet til folkesundheden og miljøet indgå i udformningen og anvendelsen af EU-retlig lovgivning.

Det følger af generelle EU-retlige regler, at hensynet til folkesundheden og miljøet skal indgå i enhver form for lovgivning, der kan berøre disse vitale områder.

Dette krav har Energistyrelsen ikke opfyldt ved det fremsendte udkast, dels fordi denne del udelukkende baserer sig på inhabilt funderede og i øvrigt utilstrækkelige anbefalinger fra en privat organisation, dels fordi den konkrete udformning af de foreslåede bestemmelser helt udelader disse hensyn.

F.eks. fremgår det af direktiv 2018/1972 (som nærværende udkast til lovforslag tilsigter at implementere), præambel 5:

”Dette direktiv skaber en retlig ramme for at sikre frit udbud af elektroniske kommunikationsnet og - tjenester, således at disse kun er underlagt de vilkår, der er fastsat i dette direktiv, og begrænsningerne i overensstemmelse med artikel 52, stk. 1, i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF), navnlig foranstaltninger vedrørende den offentlige orden, den offentlige sikkerhed eller den offentlige sundhed, og i overensstemmelse med artikel 52, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (»chartret«).” (understreget her)

Artikel 52, stk. 1, i EU-charteret fastlægger:

”Enhver begrænsning i udøvelsen af de rettigheder og friheder, der anerkendes ved dette charter, skal være fastlagt i lovgivningen og skal respektere disse rettigheders og friheders væsentligste indhold. Under iagttagelse af proportionalitetsprincippet kan der kun indføres begrænsninger, såfremt disse er nødvendige og faktisk svarer til mål af almen interesse, der er anerkendt af Unionen, eller et behov for beskyttelse af andres rettigheder og friheder.”

Art. 2 i charteret (retten til livet) fastlægger som minimum⁷ det samme beskyttelsesniveau som EMRK art. 2 (omtalt ovenfor, jf. responsum af 4. maj 2019 pkt. 2.2.1.1.). Dette følger af de forklarende bemærkninger til charterets art. 2, pkt. 3⁸.

Art. 3, stk. 1, i charteret beskytter menneskets fysiske og mentale integritet. Der begås indgreb overfor denne integritet, hvis alene de kvalitativt og kvantitativt utilstrækkelige ”fælleseuropæiske grænseværdier” (ICNIRPs anbefalinger) lægges til grund for det folkesundhedsmæssige og miljømæssige værn imod stråleforurening, også i relation til 5G.

Charterets art. 7 fastlægger som minimum det samme beskyttelsesniveau som EMRK art. 8 (omtalt ovenfor, jf. responsum af 4. maj 2019 pkt. 2.2.1.2.). Dette følger af de forklarende bemærkninger til charterets art. 7.

Art. 35 i charteret har overskriften ”Sundhedsbeskyttelse” og lyder i sin helhed:

”Enhver har ret til at få adgang til forebyggende sundhedsydelser og til at modtage lægehjælp på de betingelser, der er fastsat ved national lovgivning og praksis. Der skal sikres et højt sundhedsbeskyttelsesniveau ved fastlæggelsen og gennemførelsen af alle Unionens politikker og aktiviteter.” (understreget her)

Forklaringerne til denne artikel oplyser, at principperne i den er hentet fra art. 168 i Traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde, som også skal sikre et højt sundhedsbeskyttelsesniveau.

Endvidere oplyses det i forklaringerne, at artikel 35 er baseret på bl.a. art. 11 i Den Europæiske Socialpagt.

⁷ Jf. charterets art. 52, stk. 3.

⁸ 2007/C 303/02

Art. 11 i socialpagten lyder som følger:

"Retten til sundhedsmæssig beskyttelse.

For at sikre en effektiv udøvelse af retten til sundhedsmæssig beskyttelse forpligter de kontraherende parter sig til, enten umiddelbart eller i samarbejde med offentlige eller private organisationer, at træffe egnede foranstaltninger, der bl.a. tager sigte på:

1. *så vidt muligt at fjerne årsagerne til dårligt helbred;*
2. *at tilvejebringe rådgivnings- og uddannelsesforanstaltninger til fremme af sundhedstilstanden og anspore den enkelte til at erkende sit ansvar i sundhedsanliggender;*
3. *så vidt muligt at forebygge epidemiske, endemiske og andre sygdomme."*
(understreget her)

For god ordens skyld bemærkes, at art. 11, nr. 2, ikke er begrænset til alene at omfatte fysiske personer.

Den danske stat har i forbindelse med tiltrædelse og ratificering af socialpagten erklæret at ville anse sig for bundet af art. 11 (hvilket fremgår af pagtens sidste afdeling, umiddelbart efter tillægget til pagtens afsnit V), så bestemmelserne finder anvendelse som en international forpligtelse, Danmark har påtaget sig, udover at den indgår i fortolkningen af retlige forpligtelser efter EU- charterets art. 35, og dermed også i fortolkningen af det direktiv, Energistyrelsens udkast til lovforslag søger at implementere.

EU-charterets art. 37, med overskriften "Miljøbeskyttelse", lyder:

"Et høj miljøbeskyttelsesniveau og forbedring af miljøkvaliteten skal integreres i Unionens politikker og sikres i overensstemmelse med princippet om en bæredygtig udvikling."

Forklaringerne til bestemmelsen angiver bl.a.:

"Princippet i denne artikel er baseret på artikel 2, 6 og 174 i EF-traktaten, der nu er erstattet af artikel 3, stk. 3, i traktaten om Den Europæiske Union og artikel 11 og 191 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde.

Det er ligeledes inspireret af bestemmelserne i visse nationale forfatninger."

Art. 3, stk. 3, i Traktaten om Den Europæiske Union (herefter også "TEU") lyder:

"Unionen opretter et indre marked. Den arbejder for en bæredygtig udvikling i Europa baseret på en afbalanceret økonomisk vækst og prisstabilitet, en social markedsøkonomi med høj konkurrenceevne, hvor der tilstræbes fuld beskæftigelse og sociale fremskridt, og et højt niveau for beskyttelse og forbedring af miljøkvaliteten. Den fremmer videnskabelige og teknologiske fremskridt.

..." (understreget her)

Det fremgår af bestemmelsen, som er bindende, at der med begrebet "bæredygtig udvikling" også sigtes til miljøbeskyttelse.

Art. 191 i Traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde (herefter også "TEUF") er indledningen til denne traktats bestemmelser om miljøbeskyttelse, og går ud på:

- " 1. Unionens politik på miljøområdet skal bidrage til forfølgelse af nedennævnte mål:*
— bevarelse, beskyttelse og forbedring af miljøkvaliteten

- beskyttelse af menneskers sundhed
- en forsigtig og rationel udnyttelse af naturressourcerne
- fremme på internationalt plan af foranstaltninger til løsning af de regionale og globale miljøproblemer, og navnlig bekæmpelse af klimaændringer.

2. Unionens politik på miljøområdet tager sigte på et højt beskyttelsesniveau under hensyntagen til de forskelligartede forhold, der gør sig gældende i de forskellige områder i Unionen. Den bygger på forsigtighedsprincippet og princippet om forebyggende indsats, princippet om indgreb over for miljøskader fortrinsvis ved kilden og princippet om, at forureneren betaler. I den forbindelse omfatter de harmoniseringsforanstaltninger, der skal iværksættes for at opfylde miljøbeskyttelseskravene, i relevante tilfælde en beskyttelsesklausul, der giver medlemsstaterne bemyndigelse til af ikke-økonomiske miljøhensyn at træffe foreløbige foranstaltninger, der underkastes en EU-kontrolprocedure.

3. Ved udarbejdelsen af Unionens politik på miljøområdet tages der hensyn til:— eksisterende videnskabelige og tekniske data— de miljømæssige forhold i de forskellige områder i Unionen— fordele og ulemper ved foranstaltningens gennemførelse eller undladelse af at gennemføre den— den økonomiske og sociale udvikling i Unionen som helhed og den afbalancerede udvikling i dens områder.

...” (understreget her)

Det fastslås i EU-charterets art. 37, via forklaringernes henvisning til TEUF art. 191, at forsigtighedsprincippet er en bestanddel af regelsættet. Om forsigtighedsprincippets pligtige anvendelse i øvrigt henvises til punktet herom nedenfor.

6. Retspraksis fra Italien (arbejdsskadesager og oplysningspligt i henhold til EMRK art. 8).

Dette EU-land har afsagt domme inden for to centrale områder, hvor grundlaget i det væsentlige har været det samme:

Radiofrekvent elektromagnetisk stråling er helbredsfarligt, og i flere tilfælde påvist helbredsskadeligt.

Et andet lands domstoles afgørelser er ikke i denne henseende bindende for danske myndigheder, men det er tænkeligt, at andre landes dømmende myndigheder vil nå frem til tilsvarende præmisser og konklusioner. Dertil kommer, at den italienske retspraksis, der går tilbage til 2012, klart og entydigt underbygger det ovenfor anførte om både skadevirkninger og risici samt ICNIRPs inhabilitet, og dermed organisationens anbefalingers utroværdighed og irrelevans.

De to centrale områder er arbejdsskadesager, som omtales nærmere i det følgende afsnit.

For det andet er det en dom fra november 2018, hvorved italienske myndigheder blev pålagt at oplyse om farerne ved radiofrekvent, elektromagnetisk stråling.

Italiens arbejdsskadesager.

D. 12. oktober 2012 afsagde den italienske "Corte di Cassazione" (højeste administrative appelret i landet) i sagsnr. 17438 en ledende dom, hvorefter den italienske arbejds-skademyndighed (INAIL) skulle anerkende, at en arbejdstager havde lidt en varig arbejdsskade p.g.a. hans eksponering for radiofrekvent elektromagnetisk stråling fra mobiltelefoner.⁹

Den underliggende ret ("la Corte territoriale" eller "the Territorial Court") havde bl.a. lagt til grund, at studier havde vist i hvert fald radiofrekvent elektromagnetisk stråling fra brug af mobiltelefoner som en medvirkende årsag til den pådragne arbejdsskade, og la Corte territoriale lagde i sin vurdering bl.a. vægt på visse af undersøgelsernes uafhængighed, og fandt bl.a. et IARC-studie ikke var uafhængigt, da det var medfinansieret af mobilselskaber:

" - therefore, according to the CTU, it was necessary to recognize at least a concausal role of radio frequencies in the genesis of the neoplasm suffered by the insured, configuring qualified probability:

- the complaint of the thumbnail relating to the studies used by the CTU did not hit the mark, since the 2000 study WHO, which had ruled out negative health effects, had relied on even older data, not taking therefore account of the more recent, much more massive and widespread use of these appliances and of the fact that they are slow-onset tumors, therefore the studies carried out in 2009 were more reliable; moreover, as observed by the CT of part M., the 2009 studies had not been conducted on a low number of cases, but, on the contrary, on the total number of cases (679) that had occurred in a year in Italy; in addition, a unlike the IARC study, co-funded by cell phone companies, the studies cited by CTUs were independent;" (understreget her)

C.T.U. er i italiensk civilproces en teknisk sagkyndig, udvalgt af retten og som skal være neutral og upartisk. I denne sag havde vedkommende udarbejdet en erklæring, der konstaterer årsagsforbindelse mellem brugen af mobiltelefon efter den konkrete sags oplysninger og de pådragne kræftskader.

Den italienske C.T.U. fremkom endvidere med følgende illustration af risikofaktoren for kræftsygdom ved eksponering for radiofrekvent elektromagnetisk stråling ved brug af mobiltelefoner:

---

⁹ Citaterne er uredigerede oversættelser foretaget med Google Translate fra italiensk til engelsk.

" - again, as observed by the CT of part M., comparing the calculated individual risk data CTU (2,9) with that recognized for the universally recognized risk factor of exposure to ionizing radiation, had to be considered as for the survivors of the Japanese atomic explosions of Hiroshima and Nagasaki had established a relative cancer risk of 1.39 for "all cancers" with a minimum of 1.22 for "uterus and cervix" tumors and a maximum of 4.92 for "leukemia", which was meaning that the average oncogenic risk of ionizing radiation was less than what it was for exposure to radio frequencies with reference to intracranial neurinomas, which made it even more evident the real extent of what CTU claims;"
(understreget her)

Med reference til den beregnede, individuelle risikofaktor, som C.T.U. nåede frem til i sin sagkyndige erklæring til den underliggende ret (2,9 hvor 1,0 vil være neutral risiko, alt over 1,0 vil være en øget risiko og alt under 1,0 vil være en formindsket risiko), kunne denne sagkyndige enhed altså også konstatere, at risikoen for at pådrage sig en kræftsygdom p.g.a. radiofrekvent elektromagnetisk stråling fra mobiltelefoner var betydeligt større, end risikoen for at pådrage sig de fleste former for kræft som overlevende efter bombningen af Hiroshima og Nagasaki med atomvåben d. 6. og 9. august 1945.

Denne udtalelse blev ligeledes tillagt vægt af de italienske domstole i den pågældende sag.

Om den bevisbyrde, skadelidte skulle løfte for arbejdsskader, der ikke er opført på en liste over "standard-sygdomme og lidelser i arbejdsmæssig henseende" (mit udtryk), anførte den underliggende ret:

" - therefore, the existence of the high probability requirement that complements the causal link requested must be considered by legislation."

Der blev altså stillet krav om en høj grad af sandsynlighed af den påberåbte årsagsforbindelse mellem påvirkning og skade.

I den konkrete sag havde underretten dømt den italienske arbejdsskademyndighed ("INAIL") til at anerkende, at skadelidte havde været udsat for en reduktion i sin arbejdssevne med 80 %.

INAIL gjorde bl.a. gældende som grundlag for at appellere afgørelsen, at den sagkyndige C.T.U. alene havde anvendt Hardells undersøgelser, og at dette var fejlagtigt.

Den administrative højesteret anførte heroverfor, at den underliggende ret (der bl.a. havde refereret til C.T.U.s anvendelse af Hardells undersøgelser) ikke havde begået fejl i den forbindelse, jf. dommens pkt. 1.2:

"According to jurisprudence of this Court, in the case of unlisted occupational disease, as also in that of multifactorial etiology disease, the proof of the cause of work, which weighs on the worker, must be evaluated in terms of reasonable certainty, in the sense that, excluding the relevance of the mere possibility of professional origin, this can instead be recognized in the presence of a significant degree of probability;

in this regard, the judge must not only allow the insured to test the admissible evidence and ritually deduced, but must also evaluate the probabilistic conclusions of the technical consultant on the subject of causal link, making use of every ex officio initiative aimed at acquiring further elements in relation the extent and exposure of the worker to risk factors and also considering that the professional nature of disease can be inferred with a high degree of probability from the type of work performed, dahlia the nature of the machinery in the workplace, the duration of the work and absence of other extralworking factors, alternative or concurrent, which may be the cause of the disease (see, ex plurimis, Cass., nn. 6434/1994; 5352/2002; 11128/2004, 15080/2009).

The contested judgment applied these principles, recognizing, on the basis of the considerations widely exposed in the dispute history, the existence of the requirement of high probability which complements the causal link.

Therefore, the alleged defect of violation of the law, which is based on one, cannot be discerned erroneous claim assessment (by the CTU and the territorial court) of the reliability of the data taken into consideration in order to support this requirement and, therefore, substantially on a defect of motivation (actually inferred with the second ground of appeal). The plea under consideration must therefore be rejected.” (understreget her)

Som det fremgår statuerede den administrative højesteret, at der kunne føres bevis for, at der var tale om en arbejdsskade ved at godtgøre, at der forelå ”en høj grad af sandsynlighed” for, at der var en årsagssammenhæng mellem eksponering (in casu: for radiofrekvent elektromagnetisk stråling) og skaden.

Den fandt endvidere, at den underliggende ret havde gjort det rigtige ved at lægge vægt på de ”afslørede hensyn” i sagen, hvorved der bl.a. menes den konstaterede inhabilitet af nogle af undersøgelserne.

Endelig tilsidesattes den underliggende retsinstances’ afgørelse ikke, ej heller som følge af noget af det af C.T.U. anførte.

Det blev anerkendt, at underretten havde tillagt andre studier end ICNIRPs større vægt, fordi de andre studier havde taget andre elementer i betragtning (såsom varigheden af eksponeringen, om skaderne opstod på samme side af en kropsdelen og over hvor lang en årrække eksponeringen havde fundet sted):

“Nor is it pointed out the alleged and denounced defect of lack of logical consequentiality and of motivation regarding the conclusions of the qualified probability of an at least concausal role of radio frequencies in the genesis of the neoplasm for which it is the cause, given that this judgment, like widely exposed in the litigation history, it does not derive from the mere indication of the conclusions (evidently different) to which the aforementioned review of The International had been received Commission on Non-Ionizing Radiation Protection, but, rather, from the findings of other studies a epidemiological nature carried out in this regard.

Furthermore, and significantly, the contested judgment, following the observations of the CTU, held of having to consider particularly important those studies that had taken others into consideration elements, such as the age of exposure, hipsilaterality and exposure time, given that, in the especially, the existence of the causal link in relation to a factual situation of the very particular, characterized by exposure to radio frequencies for a period of time very long continuous (about 12 years), for a daily average of 5 - 6 hours and concentrated mainly on the insured's left ear (which, as is plainly evident, concretizes one) situation quite different from normal non-professional use of the mobile phone).”

Den administrative højesteret lagde ligesom underretten også i et følgende afsnit, i dommens pkt. 2, vægt på visse studiers afhængighed ved finansiering af mobiltelefonselskaber:

“The further importance of the greater reliability of these studies, given their position as independence, that is, for not having been co-financed, unlike others, even by the companies themselves manufacturers of mobile phones, constitutes a further and not illogical foundation of the accepted conclusions inferred - let alone proven - that epidemiological investigations If whose conclusions have been taken into particular consideration come from working groups without seriousness and authority and, as such, substantially unrelated to the scientific community.”

Den administrative højesteret afviste endvidere INAILs anmodning om, at C.T.U. afgav en supplerende erklæring:

"Having also the territorial court found in the considerations already carried out by CTU and part CT M. elements deemed sufficient to refute the observations criticism of the Institute, there was no need to further invest the CTU of a request to clarifications."

Underrettens dom, hvorefter det blev anerkendt, at arbejdstager havde lidt en arbejdsskade, der reducerede hans arbejdsevne med 80 %, p.g.a. eksponering for radiofrekvent elektromagnetisk stråling ved brug af mobiltelefon i en lang årrække, blev herefter stadfæstet.

D. 30. januar 2019 afsagde retten i Monza dom¹⁰ om, at den italienske arbejdsskademyndighed ("INAIL") skulle anerkende, at en arbejdstager havde lidt en arbejdsskade med reduktion på 38 % i arbejdsevne, som følge af vedkommendes eksponering i en periode på 16 år for radiofrekvent elektromagnetisk stråling ved arbejde i en lufthavn, tæt på en lang række udstrålende udstyr, jf. dommens pkt. 1, s. 1 (Citater også i det følgende er uredigerede Google Translate-oversættelser fra italiensk til engelsk (hvorved hovedsagligt opnås oversættelser af højere kvalitet, end hvis der blev oversat til dansk):

"... Highlighted the aforementioned that during the performance of his duties he was exposed to other frequencies emitted by numerous antennas and high radio communication devices frequency, repeaters for altimetric radio signals, weather radar, antennas always constantly active, as well as at frequencies deriving from equipment installed in the aircraft apron; that when he was not employed in loading operations he often worked in the office with coordination duties and was surrounded by about 10 active GSM mobile phones connected to the network electric, 5 PDAs in charge, 2 PCs constantly on and 2 signal repeaters (DECT e GSM); ..."

Det fremgår af dommens s. 3, pkt. 2, 3. afsnit, in fine, at ikke-ioniserede elektromagnetiske felter frem til 2008 var omfattet af en liste over midler, som kunne gøre skade på menneskets krop:

"...until 2008 non-ionizing electromagnetic fields were considered agents capable of inducing neoplastic manifestations which, just as in the case in question in which the exhibition had started in the previous period, in 2008 with the Ministerial Decree 9/4/08 took place the deletion of these agents from the INAIL tables. ..."

Retten lagde på baggrund af praksis fra den administrative højesteret i Italien til grund, at anvendelsen af én liste med arbejdsskadefremmende midler frem for en anden skulle vurderes ud fra den, der var gældende på tidspunktet for arbejdets udførelse, og ikke på tidspunktet for INAILs afgørelse, jf. ibid., 4. afsnit:

"The Court of Cassation, based on general principles regarding the succession of laws over time, with a consolidated orientation it has clarified that for the purposes of the indemnifiability of profesional disease, to ascertain whether it is a disease tabel lata and, therefore, whether the insured can benefit from the relative presumption of etiology professional, it is necessary to refer not to the table in force at the time of the decision, but to that in force at the time of exposure to risk (Cass. 3991/2015; 9868/2014, 41007/1999 and others)." (understreget her)

---

¹⁰Sagsnr. 1628/2016.

Da vedkommende havde udført arbejdet fra 1994 til 2010, var det INAIL, der skulle godtgøre, at der ikke var tale om en arbejdsrelateret skade (i modsætning til f.eks. ovennævnte dom fra den administrative højesteret), jf. dommens s. 4, 1. afsnit:

"In the event that it is ascertained that processing and disease are included those listed there is the presumption of professional etiology of the pathology reported, resulting in Inail's burden of proving the different etiology of the disease itself (Cass. 8002/06, 27752/09, 13024/17, 8416/18). In the case that concerns us, Inail has contested only the disease from which she suffers the instant was foreseen by the current provisions until 5/8/08 as a table, with the Consequently, the burden of proving a different etiology is borne by the resistant Institute by that professional, especially in relation to the period prior to joining force of Ministerial Decree of 21/7/08."

Den italienske C.T.U. (sagkyndige udpeget i sagen) vurderede, at der som minimum bestod en medvirkende årsag til arbejdsskaden fra den eksponering for radiofrekvent elektromagnetisk stråling, den ansatte havde været udsat for, jf. dommens pkt. 3:

"...

The CTU, after recalling the text of the INAIL circular dated 16/2/06, which has as object "Criteria to be followed for ascertaining the professional origin of diseases reported", reported akune clinical considerations about the pathology under consideration e its risk factors, as well as after noting that on the basis of the documents of the case n ••• there seems no doubt that the applicant has been exposed continuously for over 10 years to electromagnetic radiofrequency radiation both from the use of mobile phones and from devices mobile radios in particular in the correspondence zone of onset of nerve neurinoma Acoustic. It seems evident that the most prolonged exposure has been with devices of "older generation", and went on to determine whether the aforementioned exhibition took on a role causal or concausal in the genesis of the pathology.

The consultant pointed out that 'The source of radio frequency exposure and obviously The antenna of the appliance itself and the exposure levels depend on several factors including the type of appliance in use. Over the years, starting from / the appearance of these technologies, different technologies and communication standards have been used; the first appar,: years 70-80, emitted radio frequency waves of 800-900 Mhz therefore at greater live / lo energy; then we went from digital devices! based on GSM standards, GPRS, UM TS / EDGE and VSF Speard OFDM (third and fourth generation of 3G and 4G9 bones which they use higher radio frequencies (up to 2200 Mhz) with lower energy. So on / the basis of how much reported and reported it seems undoubted as the applicant, s1a been exposed continuously for o / three 10 years to electromagnetic radiation to radiofre (/ uenza both from use of cel / ulari that of mobile radio apparatus in particular in the neurinoma onset correspondence zone of the acoustical nerve. It seems evident that prolonged p1u exposure has been with old generation appliances "... the World Health Organization (WHO} / Agency International for Research on Cancer {IARC) classifies e / electromagnetic fields a radio frequency as potentially carcinogenic! for man (group 2B).

Finally the studies that take into account the changes in the incidence rates over time, the prevalence of use mobile phone and latency period do not provide any support for associations causah: From the analysis of the risk factors for the occurrence of acoustic neuroma, more above, it seems clear that they cannot be rawed against the applicant other possible predominant etiopathogenetic agents ... For when exposed and undoubted as vi is a sign, difficult dif culty regarding the recognition of cause / s correlation between exposure RF and onset of tumor pathologies. However, retracing the above criteria about the causal assessment, it results that the applicant has been exposed for a prolonged period of time (over 10 anmJ and for a considerable number of hours per day to exposure to RF and as in particular there was since 1994 in addition to the use of TACS or GSM telephone equipment The use of n. 2 alpha frequency (VHF) radio transmitters, or a so-called Walkie-talkies as well as a Motorola transceiver and a Siemens DECT cordless phone with long range (about 2 km}, a period therefore that, both in intensity and in time, can to be considered

relevant, net concrete case, as a factor at least concausal net determinism of subsequent left acoustic neurinoma, given that it was old generation devices and therefore potentially "more dangerous 0 ... so last analysis of exposure times, the type of equipment in use (as you learn from the appeal}, the type of pathology presented and the review of the literature allow us to conclude that, although not since there is clear and conclusive scientific evidence, a role can be recognized in this case at least concausal between the onset of left acoustic neuroma and the activity carried out by the applicant." (understreget her)

Med henvisning til en sammenlignelig dom (sagsnr. 361/08, fra 10. december 2009) lagde Retten til grund, at der – i hvert fald henset til arbejdstagerens eksponering i en periode på over 10 år – var påvist en årsagsforbindelse mellem den radiofrekvente elektromagnetiske stråling og reduktionen i arbejdsevne med 38 %.

"In an analogous judgment, the CTU, summarizing some studies from 2005 to 2009, found that in three of them showed a significant increase in the risk of neuroma, while according to another study, epidemiological findings regarding exposure time they came at a low but present individual risk (Corte Appello Trib.Brescia, sent. 361/08 of 10/12/09). In the aforementioned judgment, the Court highlighted 'the analysis of the / Literature does not bring an exhaustive judgment, but with all the limitations inherent in the type of stud (an additional risk for cerebral tumors (and in particular for J / neurinoma, and documented after exposure for years (> 10) to radio frequencies emitted by portable, / and mobile phones.'

Therefore, at least the causal link of the work performed has been ascertained by the applicant for over 10 years and the pathology reported by him, CTU has determined a reduction of psycho-physical integrity - considering the left anacusis, the left facial paresis and eye disorders - equal to 38% overall, with effective date from the administrative request (7/4/14)." (understreget her)

I dommens pkt. 4, s. 5, sidste afsnit, lægges endvidere til grund fra Rettens side, at det ikke kunne udelukkes som i hvert fald medvirkende årsag:

"... Only if a factor can be identified with certainty unrelated to the working activity, which assumes the character of an exclusive efficient cause, must exclude the existence of the aetiological link. In the causal determinism of the event morbigeno. indeed. connection with the service is sufficient. so that I can being recognized is a professional nature of the disease (Cass. 6105/2015, 23990/2014, 13954/2014, 13361/2011, 14770/2008, 21021/2007, 15107/2005 and other)."

Appelretten i Torino har d. 3. december 2019 afsagt dom¹¹ i endnu en arbejdsskadesag.

S. 2, afsnittet "Sagens faktum" ("Fatti di Causa"), anføres at sagen handler om en afgørelse fra den italienske arbejdsskademyndighed ("INAIL"), hvor myndigheden først havde afvist at udbetale en erstatning for tabt arbejdsevne på mindst 37 % som følge af skadelidtes "abnorme" (for ofte) brug af mobiltelefoner i perioden 1995 til 2010, og derefter blev dømt i en underliggende instans (retten i Ivrea) til at udbetale for tabt arbejdsevne på 23 %.

For appelretten i Torino var det således INAIL, der var appellant, og den skadelidte, der var indstævnt under ankesagen.¹²

"Mr. Roberto Romeo called INAIL before the Court of Ivrea, deducing the professional nature of the right acoustic neuroma of which he is affected, as a pathology contracted for the abnormal use of cell phones in the period 1995-2010, in which he worked employed by

11 Sagsnr. 721/2017. Dommen er også omtalt ovenfor i afsnittet om ICNIRP.

12 Citater også i det følgende er uredigerede Google Translate-oversættelser fra italiensk til engelsk.

Telecom spa, and therefore requesting the conviction of the defendant Institute to pay him the benefit due by law, commensurate with the percentage of disability, indicated at least 37%.

INAIL contested the plaintiff's request and asked for its rejection. Once the cause has been investigated through the enforcement of some witnesses and with two c.t.u. medico-legal (one on the causal link and the other on the quantification of permanent sequelae), with sentence no. 96/2017 published on 21.4.2017, the Court, in granting the appeal, ordered INAIL to pay the applicant the benefit due with reference to the invalidity percentage of 23%, with the order to reimburse the applicant for the litigation costs and to pay the ctu expenses.

INAIL appeals; the appellant resists." (understreget her)

Fra s. 3 til s. 36 ses dommens præmisser, hvoraf med relevans for nærværende høringssvars emne følger:

Om de forskere, der unuanceret fornægter, at radiofrekvent elektromagnetisk stråling kan gøre skade på mennesker, anfører appelretten s. 4, 3. afsnit:

"... the only scholars who firmly exclude any causal link between the use of cell phones and brain tumors are the profs. Ahlbom and Repacholi, but these authors find themselves in a position of conflict of interest, being the first consultant for cellular telephone operators and the second for electrical industries;" (understreget her)

Det statueres således, at forskere, der er konsulenter for teleindustrien eller elektricitetsindustrien har en interessekonflikt i dette spørgsmål. Det konkluderes derpå, jf. s. 4, sidste afsnit, til s. 5, midt for:

" - the results obtained by the studies financed by the cell phone companies cannot be attributed particular reliability in consideration of the authors' conflict of interest position, as deemed by S.C. in sentence no. 17438/2012 in a case related to another brain tumor (Gasser ganglion neuroma);

- the c.t.u. ascertained the existence of the causal link;

- therefore, and considering the peculiarities of the specific case (association between rare tumor and rare exposure for duration and intensity; period of latency congruous with the values relating to non-epithelial tumors; the fact that the pathology arose in the right part of the applicant's head , right-handed subject; lack of other plausible explanation of the disease), there must be considered a causal, or at least concausal, link between technopathy and exposure, based on the rule of "more likely than not";" (understreget her)

C.T.U. havde også i denne sag udarbejdet en erklæring til sagen, der konstaterer årsagsforbindelse mellem brugen af mobiltelefon efter den konkrete sags oplysninger og de pådragne kræftskader.

Appelretten tilsluttede sig C.T.U.s vurdering, idet den fandt det mest sandsynligt ("more likely than not"), at der var en sådan årsagsforbindelse.

Det fremgår s. 5, 4. afsnit, at den af C.T.U. konstaterede reduktion i arbejdsevne på 23 % blev accepteret af begge parter (altså både INAIL og den skadelidte):

" -permanent aftermath must be recognized to the extent of 23%, as per the conclusions of the c.t.u., not contested by any of the parties."

S. 6, sidste afsnit, lægger appelretten til grund, at skadelidte – bestridt af INAIL – i perioden 1995 – 2010 var udsat for "bemærkelsesværdig eksponering" med radiofrekvent elektromagnetisk stråling fra sin mobiltelefon:

"The testimonial investigation has in fact confirmed the remarkable exposure of Mr. Romeo on radio frequencies for the use of the mobile phone in the period 1995-2010."

C.T.U. vurderede endvidere i sin rapport til appelretten bl.a., jf. dommens s. 17, 2. afsnit, med henvisning til bl.a. Ramazzini-studiet og IARC's klassifikation, at der kunne konstateres en "høj logisk sandsynlighed" for, at der var en forbindelse imellem den forlængede og fremtrædende eksponering for radiofrekvent elektromagnetisk stråling udsendt af mobiltelefonerne og den sygdom, som helbreds-fagkyndige oprindeligt havde indrapporteret til INAIL i denne konkrete sag:

"...

Therefore, also in light of the results of the most recent animal studies conducted by NTP and the Ramazzini Institute (which show excesses of tumors of the same histological type as the NA, even if elsewhere) and by the recent indications of the IARC Advisory Group on the need for a priority re-evaluation by IARC of the carcinogenicity of radio frequencies, considering the results of the available epidemiological studies which, although not entirely concordant, still frequently show an excess of cases of NA in the presence of prolonged exposure or intense exposure, it is believed that, in the specific case under examination, with a criterion of high logical probability, an etiological link can be admitted between the prolonged and conspicuous work exposure to radio frequencies emitted by mobile phone and the disease reported by the expert to INAIL (neurinoma of the eighth right cranial nerve) (see preliminary conclusions on pages 77-78, reiterated on pages 123-124 in the conclusions and answers to the questions)." (understreget her)

Appelretten nåede endvidere som angivet i C.T.U.s rapport frem til, at der ikke var tale om, at forskning havde "overrapporteret" antallet af syge i forhold til eksponering for radiofrekvent, elektromagnetisk stråling. Tværtimod statuerede appelretten, at der var indikationer på, at der havde foreligget "underrapportering", jf. dommens s. 20, 2. afsnit:

"However, the results of the available studies (the study of Vrijheid et al., 2009, the study of Aydin et al., 2011, and the study of Petterson et al., 2015) indicate that studies on exposure to CT and risk of NA have been affected by a differential misclassification of exposure to RF from CT, such as to determine an overestimation of the exposure between cases compared to controls and, therefore, a consequent overestimation of the risk of NA associated with exposure to RF from TC; on the contrary, both the results of these studies and those of other studies that assessed, in healthy subjects, the validity of exposure to "self-reported" CT (ie reported by the same subjects included in the study and detected by means of a questionnaire or interview administered to them), indicate the presence of a strong non-differential exposure misclassification (Samkange-Zeeb et al., 2004; Toledano et al., 2014; Vanden Abeele et al., 2013), with consequent underestimation of the strength of the association between exposure to CT and risk of NA, compared to real risk, so that the risk estimates (OR) obtained in the various studies would be strongly underestimated and the real risk of developing NA would be much higher than that observed in the studies themselves (see pages 99-103 ctu);" (understreget her)

Der henvises endvidere til forskning udført af bl.a. Lennart Hardell (omtalt som "Hardell et al 2013"), som viser, at der er en risiko for sygdom forbundet med brug af mobiltelefoner, jf. dommens s. 21, pkt. c):

"...unlike what is claimed by the INAIL consultants, a dose-response effect, i.e. a significant increase in the risk of developing tumor disease (NA) with an increase in the cumulative dose of exposure to RF by CT, is present in the results of the pooled analysis by Hardell et al. (2013), as per the table on page 104 of the report, which shows a risk of NA associated

with the use of wireless telephones progressively increasing as the cumulative dose of CT exposure increases (calculated based on the hours of use of TC): v. pp. 103-105 c.t.u .;”

Ibid., pkt. d), kritiseres Interphone-studiet for at anvende for korte eksponeringstider (en halv time per dag i 10 år):

“...a possible reason for the lack of a dose-response effect in the Interphone study (2011) and in other studies is that the cumulative exposure categories used were too low: for example, in the Interphone study the lower limit for the cumulative exposure category highest was only 1,640 hours of TC use, corresponding to less than half an hour a day for 10 years. As noted in the expert report, an exposure dose below this limit may not be sufficient to determine the development of NA (see p. 105 c.t.u.).” (understreget her)

Som tilbagevisning af ICNIRPs kritik af NTP-studiet lægger appelretten s. 27, 3. afsnit, eksplicit vægt på en videnskabelig artikel (omtalt som “Melnick 2019”), hvoraf fremgår, at NTP-studiet blev foretaget ved brug af såkaldte “blinde” analyser:

“ - unlike what was argued by the INAIL consultants, the analyzes were conducted “blind” (see Melnick’s article in 2019, in response to the criticisms of the INCIRP regarding the study of the NTP);”

For så vidt angår IARC’s kommende re-evaluering i 2020 – 2024 af radiofrekvent elektromagnetisk strålings kræftfremkaldende egenskaber fandt appelretten, at denne re-evaluering var fremkaldt af bl.a. den øgede mængde af videnskabelige data, og at re-evalueringen – i modsætning til INAIL’s anførsler under sagen – var foranlediget af en høj prioritering og fremskyndelse af processen, jf. dommens. s. 27, pkt. 4:

“...Regarding the reason why the IARC Advisory Group has included radio frequencies among the agents for which a carcinogenicity re-evaluation by the IARC in the period 2020-2024 is considered a priority (according to INAIL Consultants not for particular reasons alarm, but as revaluation falling within the normal periodic updating procedures of the carcinogenic evidence assessments promoted by the Agency), the table is transcribed in the expert report reported in the article, which shows that non-ionizing radiation (radio frequencies) are among the agents for which an urgent (high priority) revaluation of carcinogenicity for humans is recommended, indication, specified in the table itself, motivated from the fact that the new evidence deriving from biological and mechanistic tests “requires a re-evaluation of the classification”. In the Advisory Group article it is also specified that the priority for the re-evaluation was assigned on the basis of evidence on human exposure and on the basis of the degree of evidence available to evaluate carcinogenicity...”

INAIL tabte appelsagen, med det resultat, at den skadelidte fik anerkendt, at hans reduktion i arbejdsevne med 23 % “mere sandsynligt end ikke” var forårsaget af et meget ofte brug af mobiltelefoner i perioden 1995 – 2010.

Italiensk dom om pligt til at oplyse om farerne ved radiofrekvent elektromagnetisk stråling.

D. 13. november 2018 afsagde den regionale administrative ret i Lazio dom, hvorefter en række nationale myndigheder havde pligt til at iværksætte en landsdækkende informationskampagne ang. den “korrekte brug” af mobiltelefoner.

Twisten er beskrevet som følger på dommens s. 1:¹³

“ for the assessment and declaration of illegitimacy

---

13 Følgende tekster er også oversat via Google Translate fra italiensk til engelsk, og uredigeret herefter.

the inertia maintained by the intimate Authorities in relation to the act of formal notice of 28 June 2017, formulated by the applicant and aimed at promoting the adoption of all the measures aimed at the widespread information of the population, including the group of the subjects most at risk (children, adolescents) on the short and long term health risks due to the use of mobile phones (cellular and cordless phones) and on the necessary precautionary measures to be adopted during their use;

for the consequent assessment of the obligation to provide the intimate Authorities in relation to the same act of warning, through the adoption of any suitable express measure, aimed at ensuring the population adequate information on the health risks of citizens, in the short and long term, as described in the most recent scientific acquisitions, due to the use of mobile telephones (mobile phones and cordless phones) and on the indispensable and to be adopted during their use, with particular reference to the group of subjects most at risk (children, adolescents);

as well as for the assessment

of the obligation of the Ministry of Health, and / or the Ministry of the Environment, and / or the Ministry of Economic Development (formerly the Ministry of Industry) and / or the Ministry of Education, University and Research, taking into account of the multiculturalism present in Italy, to issue without delay the decree pursuant to art. 12 of the law of 22 February 2001, no. 36 "Framework law on the protection from exposures to electric, magnetic and electromagnetic fields", also in order to indicate to the public "the information that manufacturers of appliances and devices, in particular for domestic, individual or work use, generating electric, magnetic and electromagnetic, they are required to provide users, workers and workers, through special labels or information sheets ";" (understreges her)

Påstandene under sagen, der således var anlagt af en interesseorganisation imod den italienske stat, går ud på, at myndighederne skal anerkende følgende forpligtelser:

1. At have handlepligt i forhold til interesseorganisationens henvendelse om offentlig informering om farerne på kort og lang sigt ved brug af mobiltelefoner og trådløse telefoner, herunder omfattende de grupper som er mest udsatte (børn og teenagere), og om de fornødne sikkerhedsforanstaltninger ved sådanne telefoners brug.
2. At påbegynde en hurtig ("express measure") iværksættelse af en sådan oplysning af almenheden, baseret på de seneste, foreliggende videnskabelige data.
3. At udstede en forordning i henhold til en allerede vedtaget, national lov, "også med henblik på at indikere overfor offentligheden, at producenter af visse produkter har pligt til at informere v.h.a. særlige mærkater eller informationsark".

S. 2, 2. afsnit, fremgår, at der til støtte for påstandene påberåbes for det første en række nationale regler, for det andet EU-direktiv 1999/5 (nu afløst af direktiv 2014/53):

"... As a legal basis for the obligation to provide, the applicant refers to the following regulatory sources: . 32 of the Constitution; the law of 13 March 1958 n. 296; the articles 1, 4, 10 and 12 of the l. February 22, 2001 n. 36 (quadrosulla law on protection from exposure to electric, magnetic and electromagnetic fields), Directive 1999/5 / EC..." (understreges her)

S. 4, 3. afsnit, finder domstolen dels, at en påstand om, at en national myndighed skal udstede nærmere bestemte regler ikke kunne pådømmes ved landets domstole, dels at der ikke kunne ske afvisning for så vidt angik søgsmålets materie: Pligten til at iværksætte en oplysningskampagne rettet mod hele befolkningen:

"...pursuant to art. 12 of the l. n. 36/2001, it is inadmissible for an absolute default of jurisdiction, noting the failure to exercise regulatory powers. However, the merits of the application formulated by the applicant remain with reference to the failure by the

competent Ministries to start ratione materiae of an information campaign addressed to the entire population, concerning the indication of the methods of use and the risks for health and the environment connected with the use of mobile telephones (cellular and cordless telephones)." (understreget her)

Ibid., 5. afsnit, lægger domstolen vægt på de videnskabelige studier, som interesseorganisationen havde fremlagt, og som ikke indholdsmæssigt var bestridt af de sagsøgte, udøvende myndigheder, der alene havde fremsat formalitetsindsigelser (som domstolen ikke tog til følge):

"In the course of the trial, the applicant Association produced some documents taken from the scientific literature, from which it emerges that the inadequate use of cellular or cordless phones, involving the exposure of sensitive parts of the human body to electromagnetic fields, can have effects harmful to human health, especially with regard to younger and, therefore, more vulnerable subjects, since they could adversely affect their psycho-physical development. However, the health risks feared by the applicant association have not been effectively contested by the resistant administrations, which have limited themselves to invoking the inadmissibility of this second request. ..." (understreget her)

S. 5, 1. til 3. afsnit, lægger retten herefter vægt på de italienske myndigheders egne tidligere svar til den sagsøgende forening, samt det faktum at der til trods herfor ikke var igangsat den pågældende oplysningskampagne:

"From the documents filed in court it appears that already, with note prot. n. 0001080 -P of 16 January 2012, the Ministry of Health, in response to a previous request from one of the prosecutors of the applicant association, highlighted: "... the topic of possible health risks resulting from the use of the mobile phone is constantly attention of the Minister of Health, in particular following the classification established by the International Agency for Research on Cancer in 2011, of a possibly carcinogenic agent for humans (category 2B) for radio frequency electromagnetic fields". In the same note, the Ministry of Health, highlighted that the Superior Council of Health, in the opinion of 15 November 2011, taking into account the position formally assumed by the Higher Institute of Health, "... found that at the state of scientific knowledge no causal link has been demonstrated between exposure to radio frequencies and tumor pathologies, noting however as the hypothesis of an r causal contribution cannot be entirely excluded in relation to a very intense use of the mobile phone ... "and that the Health Council itself" ... therefore recommended to keep alive the interest of research and surveillance on the subject, in expected that new knowledge will solve current areas of uncertainty, while suggesting the launch of an information campaign to the public in order to promote and encourage responsible use of the telephone, especially in relation to children who tend to be approached to use the telephone mobile phone at an increasingly early age ", finally specifying:" The information campaign is being prepared and will be based on the framework of knowledge that can be gathered from the most authoritative national and international sources and bodies ". Despite the considerable period of time that has passed, the announced campaign information has not yet been implemented." (understreget her)

S. 5, 4. og 5. afsnit, konkluderer retten herefter:

"Consequently, the obligation of the Ministry of the Environment, the Ministry of Health and the Ministry of Education, University and Research must be declared, each for its own area of competence, to provide, in implementation of the provisions of art. 10 of the l. n. 36/2001, to adopt an information campaign, aimed at the entire population, concerning the identification of the correct methods of use for mobile telephony devices (cellular and cordless telephones) and information on risks to health and the environment connected to an improper use of these devices. The aforementioned information and environmental education campaign must be implemented within six months from the notification or, if earlier, from the administrative communication of this judgment, using the most suitable

means of communication to ensure dissemination due to the partial acceptance of the questions formulated by the applicant Association, evidence is used to provide fair compensation for court fees." (understreget her)

Dommens konklusion, s. 5 og 6, var i overensstemmelse med ovenstående:

"The Regional Administrative Court for Lazio (Section Third Quater), definitively pronouncing on the appeal, as in the proposed epigraph, states:

- declares inadmissible, for absolute defect of jurisdiction, the request for cancellation of the silence - non-fulfillment on the applicant's request relating to the issuance of the ministerial decree, pursuant to art. 12 of the l.n. 36/2001;*
- accepts the request for cancellation of silence*
- non-fulfillment of the request submitted by the applicant, based on art. 10 of the l. n. 36/2001, and, as a result, declares the obligation of the Ministry of the Environment, the Ministry of Health and the Ministry of Education, University and Research, each for its own area of competence, to provide (in the terms and with the methods indicated in the motivation) to adopt an information campaign, aimed at the entire population, concerning the identification of the correct methods of use for mobile phones (cellular and cordless phones) and information on health risks and for the environment connected to an improper use of these appliances.*

Compensated expenses Order that this judgment is carried out by the administrative authority

So decided in Rome in the council chamber on November 13, 2018 with the intervention of the magistrates:" (understreget her)

Retten lagde således til grund, at der bestod en pligt til at iværksætte en informationskampagne rettet imod hele Italiens befolkning, om farerne som følge af mulig stråling fra mobiltelefoner og trådløse telefoner.

Endvidere lagde retten til grund, at børn og teenagere ville være særligt sårbare grupper.

7. Visse private selskabers økonomisk motiverede stillingtagen til 5G-netværket og radiofrekvent elektromagnetisk stråleforurening.

7.1. Forsikringsselskaber.

Et af verdens største forsikringsselskaber, Lloyd's of London, har i vilkårene (vedlagt) for forsikring for arkitekter og ingeniører hos underwriter CFC Underwriting Limited, undtaget dækning for skader forårsaget af elektromagnetiske felter.

Dette følger af vilkårenes sektion om generelle undtagelser, pkt. 32, hvis anvendelsesområde er sålydende:

*"32. Electromagnetic fields
directly or indirectly arising out of, resulting from or contributed to by electromagnetic fields, electromagnetic radiation, electromagnetism, radio waves or noise."*

Genforsikringsselskabet Swiss Re har sin rapport fra maj 2019 (vedlagt), *"New emerging risk insights"*, konkluderet s. 29:

"To allow for a functional network coverage and increased capacity overall, more antennas will be needed, including acceptance of higher levels of electromagnetic radiation. In some jurisdictions, the rise of threshold values will require legal adaptation. Existing concerns regarding potential negative health effects from electromagnetic fields (EMF) are only likely to increase. An uptick in liability claims could be a potential long-term consequence."

og, *ibid.*, afsnittet "Potential Impacts", 2. prik:

"Growing concerns of the health implications of 5G may lead to political friction and delay of implementation, and to liability claims. The introductions of 3G and 4G faced similar challenges."

samt, *ibid.*, afsnittet "Potential Impacts", 5. prik:

"As the biological effects of EMF in general and 5G in particular are still being debated, potential claims for health impairments may come with a long latency."

7.2. Kommunikationselskaber.

7.2.1. Verizon.

Det amerikanske kommunikationsselskab Verizon Communications Inc. har i sin årsrapport for finansåret 2019¹⁴ (vedlagt) anført følgende vurdering af deres økonomiske risici i relation til søgsmål imod dem, og med direkte relevans for dette høringssvars emne:

"We are subject to a significant amount of litigation, which could require us to pay significant damages or settlements."

We are subject to a substantial amount of litigation, including, from time to time, shareholder derivative suits, patent infringement lawsuits, antitrust class actions, wage and hour class actions, personal injury claims, property claims, and lawsuits relating to our advertising, sales, billing and collection practices. In addition, our wireless business also faces personal injury and wrongful death lawsuits relating to alleged health effects of wireless phones or radio frequency transmitters. We may incur significant expenses in defending these lawsuits. In addition, we may be required to pay significant awards or settlements." (understreget her)

---

14 S. 17.

Den understregede udtalelse går direkte på selskabets vurdering af risikoen for at ifalde ansvar for helbredsskader p.g.a. trådløs telefoni og radiofrekvente sendere.

Udtalelsen viser, at også dette selskab er klar over, at der består i hvert fald en risiko for, at en national, amerikansk domstol vil finde det godtgjort, at radiofrekvent elektromagnetisk stråling har helbredsmæssige skadevirkninger, som bl.a. kan være dødelige. Her tænkes formentlig på kræftsygdomme.

7.2.2. Swisscom (51 % ejet af den schweiziske stat¹⁵).

D. 24. februar 2003 indleverede det schweiziske telekommunikationsselskab Swisscom patentansøgning PCT/CH2003/000138 til WIPO (World Intellectual Property Organization), med titlen "REDUCTION OF ELECTROSMOG IN WIRELESS LOCAL NETWORKS".

I ansøgningen (vedlagt) lægger det schweiziske selskab bl.a. følgende til grund s. 1, linje 10, til s. 2, linje 29:

"The influence of electrosmog on the human body is a known problem. The health risk from mobile radio transmitters, handys and DECT telephones has been an explosive subject among the general public at least since the enormous breakthrough in mobile radio technology in the 1990s. To meet the concerns of science from the legislative side, the permissible limit values have thus been lowered several times, and technology has been increasingly focused on this problem. The risk of damage to health through electrosmog has also become better understood as a result of more recent and improved studies. When, for example, human blood cells are irradiated with electromagnetic fields, clear damage to hereditary material has been demonstrated and there have been indications of an increased cancer risk (Mashevich M., Folkman D., Kesar A., Barbul A., Korenstein R., Jerby E., Avivi L., Department of Human Genetics and Molecular Medicine, Tel-Aviv University, Tel-Aviv, Israel, "Exposure of human peripheral blood lymphocytes to electromagnetic fields associated with cellular phones leads to chromosomal instability, Bioelectromagnetics, 2003 Feb., 24(2): 82-90). In this study, for example, human peripheral lymphocytes were exposed to continuous electromagnetic fields of 830 MHz in order to examine whether this leads to losses or gains in chromosomes (aneuploidy). Bigger changes lead to instability of the genome (= the totality of all genes of a germinal cell) and thereby to cancer. The human peripheral blood lymphocytes (PBL) were irradiated at different average specific absorption rates (SAR) of 1.6 to 8.8 W/kg over a time period of 72 hours in an exposure system based on a parallel plate resonator in a temperature range of 34.5 to 37.5 °C. The average absorption rate (SAR) and its distribution in the exposed tissue culture flask were determined by combining the measurement results with a numerical analysis based on a finite element simulation code. A linear increase in the chromosome No. 17 -- an aneuploidy (=numerical chromosome aberration) -- was observed as a function of the SAR, demonstrating that this radiation has a genotoxic effect. The SAR- dependent aneuploidy was accompanied by an abnormal mode of replication of the chromosome 17 region engaged in segregation (repetitive DNA arrays associated with the centromere), suggesting that epigenetic alterations are involved in the SAR dependent genetic toxicity. Control experiments (i.e. without any radio frequency radiation) carried out in the temperature range of 34.5 to 38.5 °C showed that elevated temperature is not associated with either the genetic or epigenetic alterations observed following RF radiation, these alterations being the increased levels of aneuploidy and the modification in replication of the centromeric DNA arrays. These findings indicate that the genotoxic effect of electromagnetic radiation is elicited via a non-thermal pathway. Moreover aneuploidy is to be considered as a known phenomenon in the increase of cancer risk.

Thus it has been possible to show that mobile radio radiation can cause damage to genetic

---

¹⁵ Jf. <https://www.swisscom.ch/en/about/company/portrait/profil.html>

material, in particular in human white blood cells, whereby both the DNA itself is damaged and the number of chromosomes changed. This mutation can consequently lead to increased cancer risk. In particular, it could also be shown that this destruction is not dependent upon temperature increases, i.e. is non-thermal. Based on the scientific studies in the field, and owing to increasing pressure from the public, especially in the industrialized countries, epidemiological studies have been systematized by the World Health Organization (WHO) in the last few years, such as e.g. the currently running WHO Interphone Project, in order to be able to assess more precisely the health risks from electrosmog and work out corresponding guidelines.” (understreget her)

Selskabet lægger altså til grund, at radiofrekvent elektromagnetisk stråling kan forårsage DNA- skader, og at dette ikke alene kan ske som følge af opvarmning af menneskeligt væv (hvilket ICNIRPs grænseværdier ellers er baseret på).

Den schweiziske stats teleselskab har derfor allerede i 2004 tilkendegivet den opfattelse (uden at dette gøres eksplicit), at ICNIRPs grænseværdier er utilstrækkelige, fordi de anvender en ufyldstgørende metode.

8. Det EU-retlige forsigtighedsprincip – og den danske stats pligt til at bringe det i anvendelse, hvis man vil påstå, at der ikke foreligger tilstrækkelig videnskabelig sikkerhed for skader og farer på folkesundheden og miljøet, hvis ICNIRPs nuværende anbefalinger anvendes.

Referencen til forsigtighedsprincippet som en del af EU-retten indenfor miljøområdet findes i art. 191, stk. 2, og er omtalt pkt. 5 ovenfor.

Der er tale om et generelt EU-retligt princip, jf. f.eks. EU-domstolens dom af 17. maj 2018 i sagsnr. T-429/13 og T-451/13, Bayer Cropscience AG m.fl. mod Europa-Kommissionen, præmis 109:

"Forsigtighedsprincippet udgør et generelt EU-retligt princip, der pålægger de kompetente myndigheder inden for de specifikke rammer for udøvelsen af de beføjelser, de er tillagt ved den relevante lovgivning, at træffe passende foranstaltninger med henblik på at komme visse potentielle risici for den offentlige sundhed, sikkerheden og miljøet i forkøbet ved at give de krav, der er forbundet med beskyttelsen af disse interesser, forrang for økonomiske interesser (jf. dom af 21.10.2003, Solvay Pharmaceuticals mod Rådet, T-392/02, EU:T:2003:277, præmis 121 og den deri nævnte retspraksis, og af 12.4.2013, Du Pont de Nemours (France) m.fl. mod Kommissionen, T-31/07, ikke trykt i Sml., EU:T:2013:167, præmis 134 og den deri nævnte retspraksis; jf. desuden i denne retning dom af 26.11.2002, Artegoda m.fl. mod Kommissionen, T-74/00, T-76/00, T-83/00 – T-85/00, T-132/00, T-137/00 og T-141/00, EU:T:2002:283, præmis 183 og 184)." (understreget her)

For så vidt angår folkesundhed og helbred, fremgår det af TEUF art. 191, stk. 1, jf. stk. 2, at indenfor miljøområdet hviler unionens politik på forsigtighedsprincippet.

Det EU-retlige forsigtighedsprincip skal anvendes, "... "...hvor de videnskabelige data er utilstrækkelige, foreløbige eller usikre, og den indledende objektive videnskabelige undersøgelse tyder på, at der er rimelig grund til bekymring for, at mulige farlige følger for miljø samt menneskers, dyrs og planters sundhed ikke stemmer overens med det valgte beskyttelsesniveau.", jf. Europa-Kommissionens meddelelse af 20. februar 2000 om forsigtighedsprincippet, s. 9 – 10.

Yderligere om selve tidspunktet for, hvornår forsigtighedsprincippet skal anvendes, hedder det i den retningsgskabende dom af 11. september 2002 fra EU-domstolen ("Pfizer-dommen"), præmis 139 – 144:

"139 Det bemærkes - hvilket allerede er fastslået af Domstolen og af Retten - at når der er usikkerhed med hensyn til, om og i givet fald i hvilket omfang der er risiko for menneskers sundhed, kan institutionerne i medfør af forsigtighedsprincippet træffe beskyttelsesforanstaltninger uden at skulle afvente, at det fuldt ud påvises, at der er en risiko, og hvilket omfang denne har (BSE-dommen, nævnt i præmis 114 ovenfor, præmis 99, NFU-dommen, nævnt i præmis 114 ovenfor, præmis 63, og dommen i sagen Bergaderm og Goupil mod Kommissionen, nævnt i præmis 115 ovenfor, præmis 66).

140 Det følger heraf for det første, at i medfør af forsigtighedsprincippet som foreskrevet i traktatens artikel 130 R, stk. 2, kunne fællesskabsinstitutionerne træffe en præventiv foranstaltning vedrørende brugen af virginiamycin som tilsætningsstof til foderstoffer, selv om det på grund af den herskende videnskabelige usikkerhed endnu ikke fuldt ud var påvist, at denne brug indebar sundhedsrisici for mennesker, og hvilket omfang disse risici havde.

141 Det følger endvidere - og så meget mere - heraf, at fællesskabsinstitutionerne med henblik på iværksættelse af præventive foranstaltninger ikke var forpligtet til at afvente, at de skadelige virkninger af brugen af dette produkt som vækstfremmestof havde vist sig (jf. for så vidt angår fortolkningen af Rådets direktiv 79/409/EØF af 2.4.1979 om beskyttelse af vilde fugle (EFT L 103, s. 1) Domstolens dom af 2.8.1993, sag C-355/90, Kommissionen mod Spanien, Sml. I, s. 4221, præmis 15).

142 I forbindelse med anvendelsen af forsigtighedsprincippet, hvis baggrund typisk er en situation med videnskabelig usikkerhed, kan der derfor ikke stilles det krav til en risikoevaluering, at den nødvendigvis skal give fællesskabsinstitutionerne definitive videnskabelige beviser for, at der er en risiko, og hvilket omfang de potentielle skadevirkninger har, såfremt denne risiko udløses (jf. i denne forbindelse Mondiet-dommen, nævnt i præmis

115 ovenfor, præmis 29-31, og dommen i sagen Spanien mod Rådet, nævnt i præmis 115 ovenfor, præmis 31).

143 Det fremgår imidlertid også af den retspraksis, der er nævnt i præmis 139 ovenfor, at en præventiv foranstaltning ikke gyldigt kan begrundes med en rent hypotetisk risikobetragtning, der bygger på rene formodninger, som endnu ikke er videnskabeligt bevist (jf. i denne retning ligeledes dommen i sagen EFTA-Tilsynsmyndigheden mod Norge, nævnt i præmis 115 ovenfor, navnlig præmis 36-38).

144 Det følger tværtimod af forsigtighedsprincippet, således som det er fortolket af Fællesskabets retsinstanser, at en præventiv foranstaltning kun må træffes, såfremt risikoen, uden at dens reelle karakter og omfang er blevet fuldt ud påvist ved hjælp af videnskabelige bevisdata, dog forekommer tilstrækkeligt dokumenteret på grundlag af de videnskabelige data, der er til rådighed på det tidspunkt, hvor denne foranstaltning træffes." (understreget her)

Opsummerende kan det således udledes, at:

1. Forsigtighedsprincippet skal¹⁶ anvendes, hvor der foreligger videnskabelige data, som i tilstrækkeligt omfang dokumenterer en skadevirkning eller risiko for skade, uden at der foreligger et definitivt videnskabeligt bevis.
2. Det er ikke et krav for anvendelse af princippet, at omfanget af de potentielle skadevirkninger er kendt.
3. Det er ikke et krav for anvendelse af princippet, at skader allerede er indtruffet.

EU-domstolen understregede (med virkning for anvendelse af EU-retslige regler, såsom f.eks. EU-charteret), at forsigtighedsprincippet "især" finder anvendelse, hvor der er tale om risiko for menneskers sundhed, jf. "Pfizer-dommen", præmis 146:

"Forsigtighedsprincippet kan følgelig kun finde anvendelse i risikosituationer, især risiko for menneskers sundhed, hvor risikoen, uden at den bygger på rene hypoteser, der ikke er videnskabeligt efterprøvet, endnu ikke har kunnet påvises fuldt ud."

Om selve fremgangsmåden ved anvendelse af forsigtighedsprincippet anførte EU-domstolen i "Pfizer-dommen", præmis 151 – 163:

"151 Det tilkommer i denne forbindelse fællesskabsinstitutionerne at fastsætte det beskyttelsesniveau, som de anser for passende for samfundet. Under hensyn hertil skal de følgelig i forbindelse med dette første led i risikoevalueringen fastlægge det risikoniveau - dvs. den kritiske sandsynlighedstærskel for skadevirkningerne for menneskers sundhed og for omfanget af disse potentielle virkninger - som de ikke længere anser for acceptabelt for dette samfund, og som, hvis det overskrides, af hensyn til beskyttelsen af menneskers sundhed gør det nødvendigt at gribe til præventive foranstaltninger uanset den herskende videnskabelige usikkerhed (jf. i denne retning Domstolens dom af 11.7.2000, sag C-473/98, Toolex, Sml. I, s. 5681, præmis 45). Fastlæggelsen af det risikoniveau, der anses for uacceptabelt, indebærer således, at fællesskabsinstitutionerne fastlægger de politiske mål, der forfølges inden for rammerne af de beføjelser, som de er tillagt ved traktaten.

¹⁶ Princippet's pligtige anvendelse er fastslået i senere domme, som omtales nedenfor.

152 Selv om fællesskabsinstitutionerne ikke må anlægge en rent hypotetisk risikobetragtning og i deres beslutninger sigte mod et »nul-risikoniveau« (jf. præmis 145 ovenfor), skal de dog tage hensyn til deres forpligtelse efter traktatens artikel 129, stk. 1, første afsnit, til at sikre, at menneskers sundhed beskyttes på et højt niveau, der for at være foreneligt med denne bestemmelse ikke nødvendigvis skal være det teknisk højst mulige (Domstolens dom af 14.7.1998, sag C-284/95, Safety Hi-Tech, Sml. I, s. 4301, præmis 49).

153 Fastlæggelsen af det risikoniveau, der anses for uacceptabelt, afhænger af den bedømmelse, som den kompetente offentlige myndighed anlægger af de konkrete omstændigheder i den enkelte sag. Myndigheden kan herved bl.a. tage hensyn til, hvor alvorlige virkninger den pågældende risiko vil have for menneskers sundhed, hvis den indtræder, herunder også omfanget af de potentielle skadevirkninger, hvor længe den varer, hvor uigenkaldelig den er, og om disse skader eventuelt vil få senere virkninger, ligesom den kan tage hensyn til risikoens mere eller mindre konkrete karakter på grundlag af de eksisterende videnskabelige oplysninger.

154 Hvad angår det andet led i risikoevalueringen har Domstolen allerede fastslået, at fællesskabsinstitutionerne inden for området for tilsætningsstoffer til foderstoffer skal foretage komplicerede vurderinger af teknisk og videnskabelig art (jf. allerede Domstolens dom af 5.12.1978, sag 14/78, Denkavit mod Kommissionen, Sml. s. 2497, præmis 20). Rådet har selv som led i sin argumentation understreget, at beslutningen om at tilbagekalde godkendelsen af virginiamycin hvilede på yderst komplicerede vurderinger af videnskabelig og teknisk art, hvor der gør sig store meningsforskelle gældende mellem de videnskabelige eksperter (jf. nærmere nedenfor i punkt 4).

155 Under disse omstændigheder er gennemførelsen af en videnskabelig risikovurdering en forudsætning for enhver præventiv foranstaltning.

156 Almindeligvis defineres en videnskabelig risikovurdering såvel på internationalt plan (jf. den foreløbige meddelelse fra Codex Alimentarius-kommissionen, der er nævnt ovenfor i præmis 147) som på fællesskabsplan (jf. meddelelsen om forsigtighedsprincippet, meddelelsen om forbrugersundhed og levnedsmiddelsikkerhed samt grønbogen, der er nævnt ovenfor i præmis 118 og 124), som en videnskabelig proces, der består i at påvise og beskrive en fare, vurdere, hvorledes den viser sig, og karakterisere risikoen.

157 I denne forbindelse bemærkes for det første, at eftersom der er tale om en videnskabelig proces, skal den videnskabelige risikovurdering, under skyldigt hensyn til de gældende bestemmelser, af den kompetente offentlige myndighed overlades til videnskabelige eksperter, der som afslutning på denne videnskabelige proces forelægger myndigheden videnskabelige udtalelser.

158 Som det er understreget af Kommissionen i meddelelsen om forbrugersundhed og levnedsmiddelsikkerhed (præmis 124 ovenfor), er den videnskabelige rådgivning »af den største betydning i enhver fase i arbejdet med at udforme ny lovgivning og gennemførelse og håndhævelse af eksisterende lovgivning« (meddelelsen, s. 10). Endvidere har Kommissionen i meddelelsen udtalt, at den »vil benytte denne rådgivning til gavn for forbrugerne for at sikre et højt sundhedsbeskyttelsesniveau« (a.st.). Fællesskabsinstitutionernes forpligtelse til at

1
4

virkeliggøre et højt sundhedsbeskyttelsesniveau, som er fastslået i traktatens artikel 129, stk. 1, første afsnit, indebærer da også, at de skal indestå for, at deres beslutninger træffes under fuld hensyntagen til de bedste videnskabelige data, der foreligger, og at beslutningerne bygger på de nyeste resultater i den internationale forskning, hvilket Kommissionen selv har understreget i sin meddelelse om forbrugersundhed og levnedsmiddelsikkerhed.

- 159 Følgelig skal den videnskabelige rådgivning i spørgsmål vedrørende forbrugersundhed i forbrugernes og industriens interesse være baseret på principperne om kompetence, uafhængighed og åbenhed, således som det er blevet understreget såvel i betragtningerne til afgørelse 97/579 som i Kommissionens førnævnte meddelelser om forsigtighedsprincippet og om forbrugersundhed og levnedsmiddelsikkerhed.
- 160 Der er for det andet enighed mellem parterne om, at det i forbindelse med anvendelsen af forsigtighedsprincippet kan vise sig umuligt at gennemføre en fuldstændig videnskabelig risikovurdering, således som defineret i præmis 156 ovenfor, fordi de foreliggende videnskabelige oplysninger er utilstrækkelige. Gennemførelsen af en sådan fuldstændig videnskabelig evaluering kan således nødvendiggøre, at der iværksættes en meget dybtgående og langvarig videnskabelig forskning. Som det imidlertid fremgår af den i præmis 139 ovenfor citerede retspraksis, og af hensyn til ikke at fratage forsigtighedsprincippet enhver praktisk betydning, må en manglende mulighed for at gennemføre en fuldstændig videnskabelig risikoevaluering ikke være til hinder for, at den kompetente offentlige myndighed træffer beskyttelsesforanstaltninger, om fornødent med meget kort varsel, når sådanne foranstaltninger findes uomgængeligt nødvendige under hensyn til det risikoniveau for menneskers sundhed, som denne myndighed har fastlagt som værende uacceptabelt for samfundet.
- 161 I en sådan situation påhviler det derfor den kompetente offentlige myndighed at foretage en afvejning af de forpligtelser, den har, og enten beslutte at afvente, at der fremkommer resultater af en mere dybtgående videnskabelig forskning, eller at handle på grundlag af de eksisterende videnskabelige oplysninger. Når der er tale om foranstaltninger til beskyttelse af menneskers sundhed, afhænger denne afvejning, hvorved der skal tages hensyn til de særlige omstændigheder i det enkelte tilfælde, af det risikoniveau, som denne myndighed har anset for uacceptabelt for samfundet.
- 162 På denne baggrund skal den videnskabelige risikovurdering, der foretages af videnskabelige eksperter, give den kompetente offentlige myndighed tilstrækkeligt pålidelige og sikre oplysninger for at sætte den i stand til at bedømme den fulde rækkevidde af det rejste videnskabelige spørgsmål og fastlægge sin politik på grundlag af en indsigt i sagsområdet. Den offentlige myndighed skal følgelig, for ikke at risikere at træffe vilkårlige foranstaltninger, der ikke under nogen omstændigheder kan støttes på forsigtighedsprincippet, påse, at de foranstaltninger, som den træffer, også hvor der er tale om præventive foranstaltninger, har grundlag i en videnskabelig risikoevaluering, der er så udtømmende som muligt under hensyn til den konkrete sags særlige omstændigheder. Uanset den videnskabelige usikkerhed, der stadig findes, skal denne videnskabelige evaluering forsyne den kompetente offentlige myndighed med de bedste videnskabelige data, der er til rådighed, og med de nyeste resultater fra den internationale forskning som grundlag for at tage stilling til, om det risikoniveau, som den anser for acceptabelt for samfundet (jf. præmis 150-153 ovenfor), er overskredet. Det er på dette grundlag, at myndigheden skal beslutte, om det er nødvendigt at træffe beskyttelsesforanstaltninger.
- 163 I øvrigt skal denne videnskabelige risikoevaluering også sætte den kompetente myndighed i stand til i forbindelse med styringen af risiciene at fastslå, hvilke foranstaltninger den finder hensigtsmæssige og nødvendige for at undgå, at risikoen bliver til virkelighed.” (understreget her)

Af ovennævnte præmisser fremgår således, at:

- 151: Det primært tilkommer myndigheden at fastlægge, hvor niveauet for den acceptable risiko ligger.
- 152: Beskyttelsesniveauet må ikke være baseret på rene hypoteser, og må ikke decideret kræve en "nul-risiko"-situation, men der skal tages hensyn til et højt beskyttelsesniveau af folkesundheden.

- 153: Der er tale om en konkret vurdering i den enkelte sag (eller enkelte tilfælde).
- 154: Fastlæggelse af niveauet kan betyde, at myndigheden skal foretage en vurdering af videnskabelig og teknisk kompliceret art, indenfor et område hvor der foreligger betydelig videnskabelig uenighed.
- 155: I sådanne situationer er myndigheden forpligtet til at foretage en videnskabelig risikovurdering.
- 156: Den videnskabelige risikovurdering er en videnskabelig proces, der består i at påvise og beskrive en fare, samt vurdere, hvorledes den viser sig, og karakterisere risikoen.
- 157: Den videnskabelige risikovurdering skal overlades til videnskabelige eksperter, der som afslutningen på en videnskabelig proces forelægger myndigheden sine videnskabelige udtalelser.
- 158: Myndigheden er pligtig at inddrage de nyeste og bedste videnskabelige data til beskyttelse af folkesundheden.
- 159: De videnskabelige undersøgelser skal være baseret på principperne om kompetence, uafhængighed og åbenhed.
- 160: Selvom en myndighed ikke kan gennemføre en fuldstændig videnskabelig undersøgelse uden at der går meget lang tid, kan myndigheden – hvis det er *”uomgængeligt nødvendigt”*: med meget kort varsel – træffe foranstaltninger til sikring af et højt sundhedsbeskyttelsesniveau.
- 161: Myndigheden skal foretage en afvejning af, om den afventer yderligere videnskabelige undersøgelser eller handler på baggrund af den forhåndenværende viden, ud fra det niveau myndigheden har fastlagt for, hvad der er uacceptabelt (jf. præmis 151 ovenfor).
- 162: Myndigheden skal påse, at de foranstaltninger den træffer, har basis i en videnskabelig undersøgelse, der er så udtømmende som muligt.
- 163: Den videnskabelige risikovurdering skal sætte myndigheden i stand til at fastslå, hvilke foranstaltninger den finder hensigtsmæssige og nødvendige for at undgå, at en risiko bliver til virkelighed.

Som det fremgår af ovenstående om præmis 159, sammenholdt med afsnittet ovenfor om ICNIRPs inhabilitet, vil denne private organisations anbefalinger ikke kunne anvendes. Dertil kommer, at denne organisations 14 forfatterede bag seneste udgave af anbefalingerne ikke synes at have den fornødne faglige specialisering og ballast¹⁷, slet ikke set i forhold til de 253 forskere, der p.t. har underskrevet EMF Scientist Appeal, og som angiveligt alle er specialiserede forskere indenfor området radiofrekvent elektromagnetisk stråling og forureningens skadevirkninger.

Præmis 393 omtaler virkningen af, at der foreligger en situation med betydelig videnskabelig usikkerhed:

”Det tilkommer ikke Retten at bedømme rigtigheden af det ene eller det andet videnskabelige standpunkt, der er forsvaret for Retten, og at sætte sin vurdering i stedet for institutionernes, som traktaten har pålagt denne opgave alene. På grundlag af det ovenfor

¹⁷ Jf. Buchner og Rivasi - *”The International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection: Conflicts of interest , corporate capture and the push for 5G ”*, s. 47, 2. afsnit.

anførte finder Retten imidlertid, at parternes argumenter, som på begge sider støttes på udtalelser fra fremtrædende videnskabelige eksperter, viser, at på tidspunktet for vedtagelsen af den anfægtede forordning var stor usikkerhed med hensyn til forbindelsen mellem anvendelsen af virginiamycin som tilsætningsstof til foderstoffer og udviklingen af streptograminresistens hos mennesker. For så vidt som fællesskabsinstitutionerne med rette kunne antage, at de havde tilstrækkeligt videnskabeligt belæg for, at der var denne forbindelse, kan det forhold, at der findes videnskabelige data i modsat retning, ikke bevise, at fællesskabsinstitutionerne overskred grænserne for deres skøn, da de fandt, at der bestod en risiko for menneskers sundhed." (understreget her)

I de understregede præmisser gøres den observation, at det forhold, at der på tidspunktet for vedtagelse af den konkrete anvendelse af forsigtighedsprincippet eksisterede "stor usikkerhed" og "videnskabelige data i modsat retning", ikke førte til, at det var uberettiget at anvende forsigtighedsprincippet.

I "Pfizer-dommen"s præmis 456 statuerer EU-domstolen meget klart, at beskyttelsen af den offentlige sundhed skal tillægges større vægt end økonomiske hensyn, og at denne beskyttelse kan begrunde væsentlige negative økonomiske følger:

"Retten minder om, at det mål, der forfølges med den anfægtede forordning, nemlig beskyttelsen af menneskers sundhed, på grund af sin betydning kan begrunde selv væsentlige negative økonomiske følger for visse erhvervsdrivende (Domstolens dom af 17.7.1997, sag C- 183/95, Affish, Sml. I, s. 4315, præmis 42, og dommen i sagen Fedesa m.fl., nævnt i præmis 115 ovenfor, præmis 17). I denne forbindelse må beskyttelsen af den offentlige sundhed, som den anfægtede forordning skal sikre, tillægges større vægt end økonomiske overvejelser (Affish-dommen, præmis 43)." (understreget her)

8.1. Den danske stats pligt til at anvende forsigtighedsprincippet.

Fra T-70/99 kan konstateres i dommens præmis 135:

"Ifølge EF-traktatens artikel 130 R, stk. 2 (efter ændring nu artikel 174, stk. 2, EF), udgør forsigtighedsprincippet et af de principper, som Fællesskabets politik på miljøområdet bygger på. Alpharma bestrider ikke, at dette princip også finder anvendelse, når fællesskabsinstitutionerne inden for den fælles landbrugspolitik træffer foranstaltninger til beskyttelse af menneskers sundhed (jf. i denne retning Domstolens domme af 5.5.1998, sag C-180/96, Det Forenede Kongerige mod Kommissionen, Sml. I, s. 2265, præmis 100, herefter »BSE-dommen«, og sag C-157/96, National Farmers' Union m.fl., Sml. I, s. 2211, præmis 64, herefter »NFU-dommen«). Det fremgår således af traktatens artikel 130 R, stk. 1 og 2, at beskyttelsen af menneskers sundhed indgår blandt målene for Fællesskabets politik på miljøområdet, at denne politik, der tager sigte på et højt beskyttelsesniveau, bl.a. hviler på forsigtighedsprincippet, og at kravene, der følger af denne politik, skal integreres i udformningen og gennemførelsen af Fællesskabets politikker på andre områder. Endvidere bemærkes, at som det bestemmes i EF-traktatens artikel 129, stk. 1, tredje afsnit (efter ændring nu artikel 152 EF), og er fastslået i fast retspraksis (jf. i denne retning Domstolens dom af 15.9.1994, sag C-146/91, KYDEP mod Rådet og Kommissionen, Sml. I, s. 4199, præmis 61), skal kravene med hensyn til miljøbeskyttelse integreres i udformningen og gennemførelsen af Fællesskabets politikker på andre områder og skal følgelig tages i betragtning ved fællesskabsinstitutionernes gennemførelse af den fælles landbrugspolitik." (understreget her)

I ovenstående understregning fremgår det, at de krav, der følger af Fællesskabets (EUs) politik på miljøområdet "skal integreres" i udformningen og gennemførelsen af EUs politik på andre områder. Blandt disse politikker nævnes forsigtighedsprincippet udtrykkeligt, og det fremstilles således i præmis 135 som en pligtig anvendelse.

En fuldstændigt tilsvarende konklusion findes i "Pfizer-dommens" præmis 114.

Senere afgørelser fra EU-domstolen konstaterer mere udtrykkeligt, at det er pligtigt at anvende forsigtighedsprincippet under visse nærmere omstændigheder, jf. f.eks. EU-domstolens dom af 17. maj 2018 i sagsnr. T-429/13 og T-451/13, Bayer Cropscience AG m.fl. mod Europa-Kommissionen, præmis 109 (også nævnt ovenfor):

"Forsigtighedsprincippet udgør et generelt EU-retligt princip, der pålægger de kompetente myndigheder inden for de specifikke rammer for udøvelsen af de beføjelser, de er tillagt ved den relevante lovgivning, at træffe passende foranstaltninger med henblik på at komme visse potentielle risici for den offentlige sundhed, sikkerheden og miljøet i forkøbet ved at give de krav, der er forbundet med beskyttelsen af disse interesser, forrang for økonomiske interesser..." (understreget her)

En enslydende præmis blev formuleret i dom af samme dato i sagen T-584/13, BASF Agro BV m.fl. mod Europa-Kommissionen, præmis 58:

"Forsigtighedsprincippet udgør et generelt EU-retligt princip, der pålægger de kompetente myndigheder inden for de specifikke rammer for udøvelsen af de beføjelser, de er tillagt ved den relevante lovgivning, at træffe passende foranstaltninger med henblik på at komme visse potentielle risici for den offentlige sundhed, sikkerheden og miljøet i forkøbet ved at give de krav, der er forbundet med beskyttelsen af disse interesser, forrang for økonomiske interesser..."

Der kan tillige henvises til den tidligere dom af 21. oktober 2003 i sagsnr. T-392/02, Solvay Pharmaceuticals BV mod Rådet for Den Europæiske Union, præmis 121:

"Forsigtighedsprincippet udgør nemlig et generelt fællesskabsretligt princip, der pålægger de kompetente myndigheder inden for rammerne af den konkrete udøvelse af de beføjelser, der er tildelt dem ved den relevante lovgivning, at træffe passende foranstaltninger med henblik på at forebygge visse potentielle risici for folkesundheden, sikkerheden og miljøet ved at give de krav, der er forbundet med beskyttelsen af disse interesser, forrang for økonomiske interesser. For så vidt som fællesskabsinstitutionerne er ansvarlige inden for samtlige deres aktionsområder for beskyttelsen af folkesundheden, sikkerheden og miljøet, kan forsigtighedsprincippet betragtes som et selvstændigt princip, der følger af traktatens bestemmelser, navnlig artikel 3, litra p), EF, artikel 6 EF, artikel 152, stk. 1, EF, artikel 153, stk. 1 og 2, EF og artikel 174, stk. 1 og 2, EF ..." (understreget her)

I de sammenlagte sager Artegoda GmbH m.fl. mod Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (sagsnr. T-74/00, T-76/00, T-83/00, T-84/00, T-85/00, T-132/00, T-137/00 og T-141/00) fastslog EU-domstolen i dom af 26. november 2002 i præmis 182 – 184 følgende om forsigtighedsprincippets pligtige anvendelse:

"182 Forsigtighedsprincippet er udtrykkeligt angivet inden for miljøområdet i artikel 174, stk. 2, EF, der giver dette princip en bindende karakter. Artikel 174, stk. 1, optager desuden beskyttelsen af menneskers sundhed blandt målene for Fællesskabets politik på dette område.

- 183 *Selv om det udelukkende er nævnt i traktaten i forbindelse med miljøpolitikken, har forsigtighedsprincippet således et mere vidtstrakt anvendelsesområde. Det kan finde anvendelse med henblik på at sikre et højt sundheds-, forbruger- og miljøbeskyttelsesniveau inden for samtlige Fællesskabets aktivitetsområder. Særligt artikel 3, litra p), EF fastsætter et »bidrag til opnåelse af et højt sundhedsbeskyttelsesniveau« blandt Fællesskabets politikker og aktioner. På tilsvarende vis omhandler artikel 153 EF et højt forbrugerbeskyttelsesniveau, og artikel 174, stk. 2, EF foreskriver et højt beskyttelsesniveau inden for Fællesskabets politik på miljøområdet. Desuden er kravene vedrørende dette høje miljø- og sundhedsbeskyttelsesniveau udtrykkeligt integreret i fastlæggelsen og gennemførelsen af samtlige Fællesskabets politikker og aktioner i medfør af henholdsvis artikel 6 EF og artikel*

152, stk. 1, EF.

184 Det følger heraf, at forsigtighedsprincippet kan defineres som et generelt fællesskabsretligt princip, der pålægger de kompetente myndigheder at træffe passende foranstaltninger med henblik på at komme visse potentielle risici for den offentlige sundhed, sikkerhed og miljøet i forkøbet ved at give de krav, der er forbundet med beskyttelsen af disse interesser, forrang for økonomiske interesser. For så vidt som fællesskabsinstitutionerne er ansvarlige inden for samtlige deres aktionsområder for beskyttelsen af den offentlige sundhed, sikkerhed og miljøet, kan forsigtighedsprincippet nemlig betragtes som et selvstændigt princip, der følger af de ovennævnte traktatbestemmelser." (understreget her)

Tilsvarende i dom af 9. september 2011 i sagsnr. T-257/07, Den Franske Republik mod Europa- Kommissionen, præmis 66:

"Forsigtighedsprincippet udgør et generelt fællesskabsretligt princip, der følger af artikel 3, litra p), EF, artikel 6 EF, artikel 152, stk. 1, EF, artikel 153, stk. 1 og 2, EF samt artikel 174, stk. 1 og 2, EF, og som pålægger de kompetente myndigheder inden for rammerne af den konkrete udøvelse af de beføjelser, der er tildelt dem ved den relevante lovgivning, at træffe passende foranstaltninger med henblik på at forebygge visse potentielle risici for folkesundheden, sikkerheden og miljøet ved at give de krav, der er forbundet med beskyttelsen af disse interesser, forrang for økonomiske interesser..."

Det fremstår således klart, således som EU-domstolen har formuleret sig og konsekvent gentaget og fastholdt i afgørelser fra 26. november 2002 og frem til i dag, at der er en egentlig retlig forpligtelse til at anvende det EU-retlige forsigtighedsprincip i tilfælde, hvor der kan påvises en risiko for f.eks. miljøet eller menneskers liv og sundhed.

Når først det er konstateret, at der er en retlig forpligtelse til at anvende forsigtighedsprincippet (i en konkret sag), så må beskyttelsesniveauet ("den acceptable risiko") ikke lægges så lavt, at princippet mister sin betydning helt eller i hvert fald i det væsentlige.

Der skal med henvisning til responsum af 4. maj 2019, pkt. 1.2 med gennemgang af forskningen pr. dette tidspunkt, gøres opmærksom på, at såfremt det ikke måtte blive lagt til grund, at der er sikkerhed for skadevirkning og fareforvoldelse, da er det usædvanligt oplagt på baggrund af den tilgængelige forskning, at "de indledende objektive videnskabelige undersøgelser tyder på, at der er rimelig grund til bekymring" for, at det nuværende beskyttelsesniveau (primært som foreslået af ICNIRP i deres 1998-retningslinjer som gentaget i 2009 og til dels opdateret i 2020) ikke er tilstrækkelig beskyttelse.

Dette gælder både virkningerne ved den termiske opvarmning, som ICNIRP anvender som model, og ikke-termiske påvirkninger, som ligeledes er påvist i uafhængig forskning.

Det samme gælder ICNIRPs nye, reviderede retningslinjer af 11. marts 2020, som er omtalt nedenfor.

Der kan herom supplerende henvises til bl.a. Den Europæiske Parlamentariske Forskningstjenestes rapport af 11. februar 2020, med titlen *"Effects of 5G wireless communication on human health"*. Forskningstjenestens formål er at formidle uafhængig, objektiv og autoritativ analyse af og forskning i politiske emner med relevans for EU, med henblik på at bistå parlamentsmedlemmer og parlamentskomitéer med viden.

I rapporten beskrives en del af forskellene imellem de tidligere kommunikationssystemer (2G, 3G og 4G) således s. 3, 1. og sidste afsnit, til s. 4, 1. afsnit:

"Questions remain unanswered as to what 5G actually is, what it is for, whether it has

impacts on human health and environment, whether it is secure, whether it offers good value for money or whether anyone will be prepared to pay for it. As an alternative, according to some experts, fibre optics would be more secure, safe and offer higher speed than 5G. However, fibre optics are not wireless.

...

For the first time, 5G will use millimetre waves in addition to the microwaves that have been used to date in 2G, 3G and 4G technology. Due to the limited coverage, to implement 5G, cell antennas will have to be installed very close to one another, which will result in constant exposure of the population to millimetre wave radiation. Use of 5G will also require new technologies to be employed, such as active antennas capable of beam-forming, massive inputs and outputs. With higher frequencies and shortened ranges, base stations will be more closely packed into an area, to provide complete coverage and avoid 'not-spots'. This could mean possible ranges of 20-150 metres with smaller coverage areas per 'small cell. A cell radius of 20 metres would imply about 800 base stations per square kilometre (or 'small area wireless access points' (SAWAPs), the term used in the EECC). This contrasts with 3G and 4G technologies, which use large or 'macro' cells, offering ranges of 2-15 kilometres or more, and therefore covering a larger area but allowing fewer simultaneous users since they have fewer individual channels.

Furthermore, 5G will employ higher frequencies than previous 'G' networks and greater bandwidth which will enable users to transfer wireless data faster.” (understreget her)

I afsnittet om forskning henviser forskningstjenesten bl.a. til IARCs klassifikation 2B (muligt kræftfremkaldende), 5G-appellen, Europa-rådets resolution 1815 samt en mængde peer-reviewed forskning (NTP-studiet, Falcioni-studiet, meta-studier, m.v.)

Forskningstjenesten henviste også til en undersøgelse, der var betalt af Deutsche Telekom, og henviser udtrykkeligt til dette forhold.¹⁸

S. 6, næstsidste og sidste afsnit, i rapporten henvises om forskningen bl.a. til:

“...some scientists consider it necessary to establish new exposure limits that take account of the new characteristics of exposure. Such limits should be based on the biological effects of EMF radiation, rather than on the energy-based specific absorption rate.

Non-ionising radiation, which includes radiation from mobile phones and 5G, is perceived as harmless in general, due to its lack of potency. However, some of the above-mentioned scientists point out that, in the particular case of 5G, the issue is not the potency, but the pulse, the frequency to which the whole population will be exposed due to the dense network of antennas and the estimated billions of simultaneous connections. ...” (understreget her)

Forskningstjenestens rapport udtaler ikke udtrykkeligt, at forsigtighedsprincippet bør eller skal bringes i anvendelse, men ud fra formuleringerne herom i konklusionen (s. 9) er dette særdeles nærliggende:

“...Other concerns relate to the creation of sufficient demand for 5G, security and health, safety and environmental issues. These need wider public awareness and consent, however this is doubly salient regarding the possible negative health impacts due to the inescapability of constant exposure of citizens in a 5G environment. The recent academic literature illustrates that continuous wireless radiation seems to have biological effects especially considering the particular characteristics of 5G: the combination of millimetre waves, a higher frequency, the quantity of transmitters and the quantity of connections. Various studies suggest that 5G would affect the health of humans, plants, animals,

---

¹⁸<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6765906/> Det fremgår af afsnittet “Funding”.

insects, and microbes – and as 5G is an untested technology, a cautious approach would be prudent. The UN Universal Declaration of Human Rights, the Helsinki Accords and other international treaties recognise that informed consent prior to interventions that might affect human health is an essential, fundamental human right, which becomes even more controversial when considering children's and young people's exposure.

A certain divergence exists among scientists on the potential negative effects of EMF exposure and 5G. Experts rarely possess complementary backgrounds in both physics or engineering and medicine, therefore more complete scientific expertise could be achieved by combining research teams experienced in all relevant disciplines. Optical fibre technology has been suggested by some experts as a secure alternative to 5G, because the signal is confined within the fibre. Its potential is much higher than that of 5G and there is no comparison between optical fibre and wireless. Investment in optical fibre can be upgraded to superior speeds in the future, whereas it is necessary to change the whole system for wireless technologies.

...

The European Commission has not yet conducted studies on the potential health risks of the 5G technology.” (understreget her)

Det Europæiske Miljøagentur er et EU-agentur, som ifølge sin hjemmeside “... har til opgave at formidle pålidelige og uafhængige oplysninger om miljøet.”¹⁹

Derudover har agenturet til opgave at “... støtte en bæredygtig udvikling og bidrage til en markant og målbar forbedring af miljøet i Europa ved at formidle aktuelle, målrettede, relevante og pålidelige oplysninger til de politiske beslutningstagere og offentligheden.”²⁰

D. 17. september 2007 offentliggjorde agenturet en meddelelse med titlen “Radiation risk from everyday devices assessed”, hvori det s. 1 er anført bl.a.:

“Although the EEA does not have specific expertise in EMF, the case studies of public hazards analysed in the 'Late lessons' publication show that harmful exposures can be widespread before there is both 'convincing' evidence of harm from long-term exposures, and biological understanding of how that harm is caused.

'There are many examples of the failure to use the precautionary principle in the past, which have resulted in serious and often irreversible damage to health and environments. Appropriate, precautionary and proportionate actions taken now to avoid plausible and potentially serious threats to health from EMF are likely to be seen as prudent and wise from future perspectives. We must remember that precaution is one of the principles of EU environmental policy,' says Professor Jacqueline McGlade, Executive Director of the EEA.”

Meddelelsen, som er givet på baggrund af EEAs bidrag til BioInitiatives meget omfattende rapport “A Rationale for Biologically-based Public Exposure Standards for Electromagnetic Fields (ELF and RF)”, oprindeligt offentliggjort i 2012²¹, giver udtryk for, at dette agentur finder, at betingelserne for at bringe forsigtighedsprincippet i anvendelse er opfyldt.

Agenturets meddelelse er senest opdateret d. 10. december 2019.

Den Europæiske Parlamentariske Forskningstjenestes rapport af 11. februar 2020 henviser til miljøagenturets meddelelse s. 4, sidste afsnit, herunder også anbefalingen om at bringe forsigtighedsprincippet i anvendelse:

---

¹⁹<https://www.eea.europa.eu/da/about-us>

²⁰ Ibid.

²¹ <https://bioinitiative.org>

"The European Environment Agency (EEA) has long advocated precaution concerning EMF exposure, pointing out that there were cases of failure to use the precautionary principle in the past, which have resulted in often irreversible damage to human health and environments. Appropriate, precautionary and proportionate actions taken now to avoid plausible and potentially serious threats to health from EMF are likely to be seen as prudent and wise from future perspectives. The EEA requests that EU Member States do more to inform citizens about the risks of EMF exposure, especially to children." (understreget her)

Tilsvarende konkluderer ph.d. Ronald N. Kostoff (tilknyttet forsker, Georgia University of Technology) s. 64, pkt. 2G, i sin over 1.000 sider lange monografi om emnet:

"Wireless radiation offers the promise of improved 1) remote sensing, 2) communications and data transfer, and 3) connectivity. Unfortunately, there is a large body of data from laboratory and epidemiological studies showing that previous generations of wireless networking technology have significant adverse health impacts. Much of this data was obtained under conditions not reflective of the real-world. When real-world considerations are added, such as

1) including the information content of signals along with the carrier frequencies, and 2) including other toxic stimuli in combination with the wireless radiation, the adverse effects are increased substantially. Superimposing 5G mobile networking technology on an imbedded toxic wireless radiation environment (4G, 3G, etc) will exacerbate the myriad adverse health effects already shown to exist. Far more research and testing of potential 5G health effects is required before further rollout can be justified. ..."

Dette ligger i forlængelse af hans konklusioner s. 59, pkt. 2E, om "potentielle negative helbredspåvirkninger forventet fra 5G mobilnetværksteknologi":

"...

The common 'wisdom' being presented in the literature and the broader media is that, if there are adverse impacts resulting from millimeter-wave 5G, the main impacts will be focused on near-surface phenomena, such as skin cancer, cataracts, and other skin conditions, because of shallow RF penetration depths. However, there is evidence that biological responses to millimeter-wave irradiation can be initiated within the skin, and the subsequent systemic signaling in the skin can result in physiological effects on the nervous system, heart, and immune system [Russell, 2018]. There is additional evidence that adverse effects from millimeter-wave radiation can occur in organs and tissue well below the skin surface (e.g., consider the example shown in section 2D4d2 in the box titled SYSTEMIC ADVERSE EFFECTS FROM MILLIMETER-WAVE RADIATION, or the example shown in section 2D4d3 in the box titled BIOLOGICAL EFFECTS FROM MILLIMETER-WAVE RADIATION) This should not be surprising, since there are myriad signaling conduits connecting the skin to deeper structures in the body."

9. Århus-konventionen og retten til høring og offentlig deltagelse.

Udover inhabilitet ved det angiveligt faglige grundlag for at anvende "de fælleseuropæiske grænseværdier" kan Energistyrelsen i henhold til Århus-konventionens art. 8 ikke anse spørgsmålet om 5G-netværkets helbredsfarlige og helbredsskadelige konsekvenser som afklaret ved indhentelse af Sundhedsstyrelsens (utilstrækkelige og inhabilt funderede) vurdering.

I henhold til Århus-konventionens art. 8 skal Energistyrelsen i videst muligt omfang tage resultatet af den pligtige offentlige deltagelse i betragtning.

Århus-konventionens art. 8 lyder:

"Hver part stræber efter at fremme effektiv offentlig deltagelse på et passende tidspunkt - mens mulighederne stadig er åbne - under offentlige myndigheders udarbejdelse af ministerielle bestemmelser og andre generelt anvendelige juridisk bindende regler, der kan have en væsentlig indvirkning på miljøet. I dette øjemed bør der tages følgende skridt:

- a) tidsfrister, der er tilstrækkelige til effektiv offentlig deltagelse, bør fastsættes*
- b) udkast til regler bør offentliggøres eller på anden måde gøres offentligt tilgængelige*
- c) offentligheden bør gives mulighed for at fremkomme med kommentarer, enten direkte eller igennem repræsentative høringsorganer.*

Resultatet af den offentlige deltagelse skal tages i betragtning i videst mulige omfang."
(understreget her)

10. Radiofrekvent elektromagnetisk stråleforurening, herunder dets anvendelse i 5G-systemet, har ikke undergået de sædvanlige undersøgelser som for andre miljøtoksiner.

Der henvises herom til det vedlagte materiale specifikt om dette emne.

Det foreslås, at dokumentet *"vurdering af videnskaben, risikovurdering og risikohåndtering.pdf"* læses først, med referencematerialet.

Den overordnede pointe er, at denne form for miljøforurening ikke har gennemgået de sædvanlige procedure for undersøgelser, som denne form for miljøtoksin normalt underkastes med henblik på en neutral og lodig afklaring af de forventelige effekter, ikke mindst skadevirkninger.

Dette er i sig selv i strid med den danske stats positive forpligtelser efter EMRK art. 2 og 8 samt de EU-retlige forpligtelser til at anvende forsigtighedsprincippet som et subsidiært middel, hvis det lægges til grund, at det kommende system ikke er tilstrækkeligt undersøgt, men at det dog ikke er dokumenteret på forhånd, at der vil være skadevirkninger ved eksponering under de af det inhabile ICNIRP foreslåede grænseværdier, m.v.

10.1. Hollands toprådgiver på området.

Det fremgår af vedlagte indlæg fra mediet "Tabt Tråd", med henvisning til den hollandsk sprogede avis De Telegraaf, at den nederlandske "toprådgiver" på området, formanden for den hollandske strålingskomité i det nationale sundhedsråd Hans Kromhout, *"...nu landets beslutningstagere mod ukritisk 5G-udrulning. Den nederlandske professor mener, at alle herlighederne ved 5G skal holdes nøje op imod de risici for folkesundheden, som samfundet løber."*

Videre fremgår, at:

"Hans Kromhout mener ikke, at forsigtigheden med mobilstråling lever op til de standarder, man anvender til at beskytte befolkningen mod andre risici som kemikalier, pesticider og medicin, hvor kravene ifølge Hans Kromhout er strenge. Hans Kromhout kritiserer især, at autoriteterne på strålingsområdet ignorerer klare forskningsresultater som det amerikanske NTP-projekt, der varede i 19 år og som sluttede med en klar konklusion af kræftfund i forsøgsrotter.

"Den amerikanske NTP-undersøgelse, som leverede klare beviser for sammenhæng mellem kræft og eksponering for EMR (red. elektromagnetisk stråling) – var godt udført og repræsenterede et stort gennembrud. Alligevel forsøger visse grupper at bortforklare", siger han til avisen."

11. Der er ikke det af selskaberne angivne behov for nærtliggende celler og basestationer.

Aktører med tæt tilknytning til trådløsindustrien har ofte anført, at fordi brugerens egen mobiltelefon er brugerens stærkeste udleder af elektromagnetisk stråling, så er det en fordel, hvis celler og basestationer skaber det stærkest mulige signal og er tættest på brugeren.

Det begrundes med, at mobiltelefoner øger deres egne udledninger, hvis mobilsignalet er svagt og svag mobilforbindelse viser sig på mobilskærmens indikator.

Det er ikke korrekt, at 5G er en forudsætning for, at et sådant system kan fungere tilfredsstillende.

I en publikation i *Oncology Letters*, november 2019 (Koppel m.fl.: *"Radiofrequency radiation from nearby mobile phone base stations - a case comparison of one low and one high exposure apartment"*), undersøger et svensk forskerhold, om stærk og nær forbindelse er en forudsætning for at få telefonen til at fungere normalt.

Forskerholdet omkring den svenske WHO-rådgiver, Lennart Hardell, fandt, at der var tilstrækkelig forbindelse med en relativt temmelig lav feltstyrke på 0,1 V/m, og der var ikke forskel i telefonens evne til at opnå forbindelse ved en langt højere feltstyrke som 6 V/m.

Nærhed til basestationer kan altså ikke retfærdiggøres med, at det hjælper brugeren til at mindske sin eksponering, og nærhed til celler og basestationer hjælper aldeles ikke personer, som har fravalgt mobiltelefoner.

12. Supplerende bemærkninger til specifikke bestemmelser i udkastet.

Lov om elektroniske kommunikationsnet (udkastets § 1).

Nr. 2:

"Stk. 2. Myndighederne skal ved varetagelsen af opgaver i denne lov blandt andet iagttage følgende til gavn for slutbrugerne:

...

3) Anvende EU-retten på en teknologineutral måde, medmindre dette strider mod øvrige mål efter denne lov.

..."

Det vil ikke være *"til gavn for slutbrugerne"*, hvis begrebet *"teknologineutral"* bruges som middel til ikke at fastsætte relevante grænser og restriktioner for 5G-netværket, eller stråling i det hele taget. Bestemmelsen og begrebet skal, *"uanset"* dets EU-retlige ophav, uddybes for at afspejle den undersøgelses- og reguleringsforpligtelse, der følger af de menneskeretlige og EU-retlige regler (inkl. EU-charteret).

Nr. 6:

§ 4:

"Klima-, energi- og forsyningsministeren kan fastsætte regler med henblik på at forpligte udbydere af elektroniske kommunikationsnet eller -tjenester og udbydere af nummeruafhængige interpersonelle kommunikationstjenester til at sikre en række grundlæggende slutbrugerrettigheder i forbindelse med aftaler om levering af elektroniske kommunikationsnet eller -tjenester, herunder om:

1) Oplysningskrav.

2) Almennyttige oplysninger.

...

6) Tilgængelighedskrav og kompenserende tjenester for personer med handicap samt oplysningskrav i forbindelse med disse tjenester.

7) Tilgængelighedskrav i forbindelse med alarmkommunikation for personer med handicap.

..."

Oplysningskrav, jf. nr. 1 og 2, skal også gælde stråleskader, hvilket bør fremgå af bestemmelsens ordlyd under skyldig hensyntagen til den centrale betydning heraf.

Det bemærkes, at lidelser såsom EHS er *"handicap"* i FNs handicapkonventions forstand, jf. nr. 6 og 7. Det bør fremgå tydeligt af reguleringen, at dette er tilfældet.

Nr. 8

§ 14, stk. 2:

"Klima-, energi- og forsyningsministeren kan fastsætte regler om adgang til følgende forsyningspligtydelser:

...

3) Særlige forsyningspligtydelser til nærmere afgrænsede grupper af personer med handicap."

Samme som bemærkningerne om handicap til nr. 6 ovenfor.

Nr. 28

§ 35 a:

"§ 35 a. Erhvervsstyrelsen kan på baggrund af en rimelig og velbegrundet anmodning fra en udbyder af elektroniske kommunikationsnet eller -tjenester pålægge enhver udbyder eller ejer af elektroniske kommunikationsnet en forpligtelse til at give netadgang til ledningsnet, kabler og tilhørende faciliteter inde i bygninger eller frem til det første koncentrations- eller fordelingspunkt, såfremt dette befinder sig uden for en bygning."

I vurderingen af, om der foreligger en "rimelig og velbegrundet anmodning", skal det indgå, om det samlede strålingsniveau i et område kan, eller må forventes, at overstige det helbreds- og miljømæssigt forsvarlige. Hvorvidt det er forsvarligt skal afgøres ud fra den bedste, tilgængelige videnskabelige viden, som er tilvejebragt og analyseret af uafhængige forskere.

I den forbindelse er den danske stat pligtig at træffe passende foranstaltninger for undgå forringelse af evt. naturtyper og levesteder i området, jf. habitatdirektivets art. 6, stk. 2:

"Medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger."

Nr. 62

§ 60, litra d:

"Stk. 2. Energistyrelsen fastsætter regler om gennemførelse og administration af tilskudsordninger som nævnt i stk. 1, herunder de tilskudsberettigede foranstaltninger og aktiviteter, tilskudsmodtagere og tilbagebetaling af tilskud samt om vilkår og betingelser for tilskud, herunder åben engrosadgang."

Det bør indgå i vilkårene og betingelserne for at etablere og bevare en sådan kommunal tilskudsordning, at de til enhver tid værende elektroniske kommunikationsnet ikke kan, eller må forventes, at overstige det helbreds- og miljømæssigt forsvarlige. Hvorvidt det er tilfældet skal afgøres ud fra den bedste, tilgængelige videnskabelige viden, som er tilvejebragt og analyseret af uafhængige forskere.

Nr. 63

"§ 60 f. Kommuner kan stille passiv infrastruktur til brug for elektroniske kommunikationsnet til

rådighed for udbydere af elektroniske kommunikationsnet og -tjenester, når:

- 1) det har et erhvervsfremmende formål,*
- 2) det sker på markedsvilkår,*
- 3) infrastrukturen er bredt tilgængelig for alle udbydere, og*
- 4) det ikke virker konkurrenceforvridende i forhold til andre udbydere af tilsvarende passiv infrastruktur."*

Det skal tilføjes som et femte kriterie, at den passive infrastruktur alene må stilles til rådighed, såfremt de således muliggjorte elektroniske kommunikationsnet ikke kan, eller må forventes, at overstige det helbreds- og miljømæssigt forsvarlige. Hvorvidt det er tilfældet skal afgøres ud

fra den bedste, tilgængelige videnskabelige viden, som er tilvejebragt og analyseret af uafhængige forskere.

Nr. 71

§ 73 a, stk. 2:

"Energistyrelsens kortlægning af eksisterende infrastruktur efter stk. 1 skal være tilstrækkeligt detaljeret til, at den kan bruges til følgende:

- 1) Markedsundersøgelser og analyser efter afsnit IV.*
- 2) Identifikation af støtteberettigede adresser i henhold til EU-regler om statsstøtte.*
- 3) Forbrugerinformation.*
- 4) Gennemførelse af analyser i forhold til forsyningspligt efter kapitel 4.*
- 5) Frekvensadministration efter lov om radiofrekvenser.*
- 6) Politikunderstøttelse med henblik på sikring af dækning."*

Som et kriterie nr. 7 bør det indgå i Energistyrelsens kortlægning, at den kan bruges til løbende at vurdere og påse, at strålingsniveauer hvor som helst i landet ikke kan, eller må forventes, at overstige det helbreds- og miljømæssigt forsvarlige. Hvorvidt det er tilfældet skal afgøres ud fra den bedste, tilgængelige videnskabelige viden, som er tilvejebragt og analyseret af uafhængige forskere.

Radiofrekvensloven (udkastets § 2).

Nr. 22

Efter den foreslåede § 22 a, stk. 1 og 2, kan en indehaver af en tilladelse til at bruge et frekvensområde pålægges at stille sin eksisterende passive og aktive infrastruktur m.v. til rådighed for en anden, der fremsætter en rimelig anmodning om at udnytte dette.

Der foreslås af Energistyrelsen i den forbindelse følgende kriterier, når styrelsen skal træffe beslutning om at meddele evt. pålæg:

"Stk. 4. Energistyrelsens skal ved afgørelsen af, om tilladelsesindehaveren skal pålægges forpligtelser i medfør af stk. 1 og 2, tage hensyn til

- 1) behovet for at maksimere konnektiviteten, herunder langs større transportveje og i bestemte områder, og muligheden for betydeligt at øge udbuddet og kvaliteten af tjenester for slutbrugerne,*
- 2) effektiv anvendelse af radiofrekvenser,*
- 3) de tekniske muligheder for deling og tilknyttede betingelser,*
- 4) situationen med hensyn til infrastrukturbaseret og tjenestebaseret konkurrence,*
- 5) teknologisk innovation og*
- 6) det overordnede behov for at fremme tilladelsesindehaverens incitament til at udrulle infrastrukturen."*

Det fremgår intet steds af den foreslåede bestemmelse, at hensynet til folkesundheden og miljøet skal indgå, selvom førstnævnte er et kriterie, når frekvenstilladelse meddeles efter frekvenslovens § 14, stk. 1, jf. dennes nr. 2.

Både hensynet til folkesundheden og miljøet skal fremgå af såvel den foreslåede § 22 a, stk. 4, som § 14, stk. 1, der således også bør foreslås ændret, så Danmark overholder sine forpligtelser som anført ovenfor i afsnit 3.

Masteloven (udkastets § 3)

Nr. 5

Som nye nr. 4 og 5 i § 1, stk. 2, har Energistyrelsen foreslået indsat:

"4) Adgang til at opsætte trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde på fysisk infrastruktur og gadeinventar, der kontrolleres af en offentlig myndighed. Den fysiske infrastruktur og gadeinventaret skal være teknisk egnet til at være vært for sådanne trådløse adgangspunkter eller være nødvendig for at forbinde sådanne trådløse adgangspunkter med et transportnet.

5) Adgang til at opsætte trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde på gadeinventar, der kontrolleres af andre. Gadeinventaret skal være teknisk egnet til at være vært for sådanne trådløse adgangspunkter eller være nødvendigt for at forbinde sådanne trådløse adgangspunkter med et transportnet."

Begge bestemmelser bør, når de fastlægger kriterier om teknisk egnethed, også indeholde kriterier om forsvarligt ud fra folkesundheden og miljøet, alternativt skal disse kriterier fremgå andet steds, evt. i særskilt stk. eller paragraf.

Nr. 7

Tilsvarende bemærkninger som til nr. 5, ang. definitionerne for fysisk infrastruktur og gadeinventar.

Nr. 12

"§ 14 a. Offentlige myndigheder, der kontrollerer fysisk infrastruktur eller gadeinventar, skal imødekomme enhver rimelig anmodning om adgang til fysisk infrastruktur og adgang til gadeinventar fra en udbyder af elektroniske kommunikationsnet eller -tjenester med henblik på opsætning af trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde. Andre, der kontrollerer gadeinventar, skal imødekomme enhver rimelig anmodning om adgang til gadeinventar fra en udbyder af elektroniske kommunikationsnet eller -tjenester med henblik på opsætning af trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde. En anmodning skal indgives skriftligt og angive den fysiske infrastruktur eller det gadeinventar, der anmodes om adgang til.

...

Stk. 3. Afslag på en anmodning om adgang, jf. stk. 1, skal skriftligt meddeles den udbyder af elektroniske kommunikationsnet eller -tjenester, der anmoder om adgang, senest to måneder efter datoen for modtagelsen af anmodningen. Afslag kan gives, hvis den fysiske infrastruktur eller gadeinventaret ikke er teknisk egnet til at være vært for trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde, eller hvis den fysiske infrastruktur eller gadeinventaret ikke er nødvendig for at forbinde sådanne trådløse adgangspunkter med et transportnet."

Det skal fremgå af § 14 a, stk. 3, 2. pkt., eller et selvstændigt pkt., at afslag skal gives, såfremt anmodningen kan eller må forventes at udgøre en fare for folkesundheden eller miljøet. Hvorvidt det er tilfældet skal afgøres ud fra den bedste, tilgængelige videnskabelige viden, som er tilvejebragt og analyseret af uafhængige forskere.

Nr. 13

I udkastet § 23 a, stk. 4, skal henvisningen in fine tilsyneladende være til "§ 23 a, stk. 3", og ikke som skrevet: "§ 23, stk. 3".

Planloven (udkastets § 6)

Nr. 1

Angår § 15:

”Stk. 13. Bestemmelser i lokalplaner, som hindrer opsætning af trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde og udstyr hertil, på fysisk infrastruktur eller på arealer, er uden virkning i forhold til opsætning af trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde og udstyr hertil, medmindre den fysiske infrastruktur eller arealet er beskyttet ud fra en arkitektonisk, historisk eller naturmæssig værdi eller af hensyn til den offentlige sikkerhed. Det samme gælder bestemmelser med tilsvarende indhold i planer, som er opretholdt efter § 68, stk. 2, eller bestemmelser med tilsvarende indhold i servitutter, hvor kommunalbestyrelsen er eneste påtaleberettigede. Trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde og fysisk infrastruktur forstås i overensstemmelse med definitionerne i § 1, stk. 4, nr. 2 og nr. 3, i lov om etablering og fælles udnyttelse af master til radiokommunikationsformål og udnyttelse af infrastruktur til opsætning af trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde m.v.”

I delsætningen ”medmindre...” i 1. pkt. skal det indføjes, at hensynet til folkesundheden og miljøet (udover den rent naturmæssige værdi) ligeledes skal føre til, at de bestemmelser i lokalplaner (og dermed servitutter, hvor kommunen er eneste påtaleberettigede) som hindrer den omtalte opsætning, forbliver i kraft.

Dette skal særligt være tilfældet, hvor det samlede strålingsniveau kan, eller må forventes, at overstige det helbreds- og miljømæssigt forsvarlige. Hvorvidt det er forsvarligt skal afgøres ud fra den bedste, tilgængelige videnskabelige viden, som er tilvejebragt og analyseret af uafhængige forskere.

Nr. 2

Angår § 36, stk. 1:

»21) trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde og udstyr hertil, der opsættes på fysisk infrastruktur eller på arealer, medmindre den fysiske infrastruktur eller arealet er beskyttet ud fra en arkitektonisk, historisk eller naturmæssig værdi, i henhold til national ret, eller af hensyn til den offentlige sikkerhed. Trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde og fysisk infrastruktur forstås i overensstemmelse med definitionerne i § 1, stk. 4, nr. 2 og nr. 3, i lov om etablering og fælles udnyttelse af master til radiokommunikationsformål og udnyttelse af infrastruktur til opsætning af trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde m.v.«

De tilsvarende krav til Danmarks overholdelse af sine menneskeretlige og EU-retlige forpligtelser gør sig gældende her som i bemærkningerne til udkastet forslag til ændring af planlovens § 15.

Forslag til ny bestemmelse

Under skyldig hensyntagen til Danmarks overholdelse af sine menneskeretlige og EU-retlige forpligtelser er det påkrævet, at der lovgivningsmæssigt etableres krav om, at enhver opsættelse eller modificering af telemaster eller master indeholdende kommunikationsudstyr, der kan anvendes til radiofrekvent elektromagnetisk stråling skal underkastes en uafhængig videnskabeligt baseret undersøgelse af, om opsætning af den pågældende mast kan tillades ud fra en konkret vurdering af strålingsfaren for mennesker og natur det pågældende sted.

Det skal være pligtigt i den forbindelse at fastsætte krav til, hvor meget og hvilken form for frekvensudnyttelse, der må finde sted, og der skal indføres bestemmelser om tilsynspligt fra administrativ side.

Det foreslås, at resultaterne af sådanne tilsyn fremlægges offentligt.

13. Konklusion.

Der er med indgivelsen af nærværende høringssvar vedlagt eller henvist til en meget betydelig mængde videnskabelige, peer-reviewed undersøgelser, som beviser, at udsættelse af mennesker og miljø for radiofrekvent elektromagnetisk stråleforurening vil være skadeligt, også under de niveauer, den danske stat hidtil har valgt at anvende på eget ansvar.

Børn antages som nævnt at være en særligt sårbar gruppe i forhold til radiofrekvent elektromagnetisk stråling.

Forskningen taler et meget klart sprog, men det gør kommunikationsselskabernes markedsføring overfor staten og borgerne også.

Det er stærkt beskæmmende at være vidne til, hvorledes meget betydelige økonomiske og politiske interesser kan bevirke, at den danske stat viger fra at varetage sin funktion som beskytter og håndhæver af folkesundheden og vitale miljøforhold.

Retsreglerne i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og EU-retten omkring disse forhold er klare, og frembyder ikke nogen rimelig juridisk tvivl om, at den danske stat ikke kan gennemføre en lovgivning som foreslået med det foreliggende høringsudkast uden at forbryde sig imod disse grundlæggende forpligtelser.

Holte, d. 1. august 2020

Christian F. Jensen
advokat (L)